

Sveriges enda samhälls- och kulturmagasin med många läsare. Nr 2/2019. Pris 89 kr

ORDFRONT

MAGASIN

NYA POLITISKA VÄGAR

Podemos

Vändpunkt

Demos i Rumänien

GRÖN TEKNIKDEBATT:

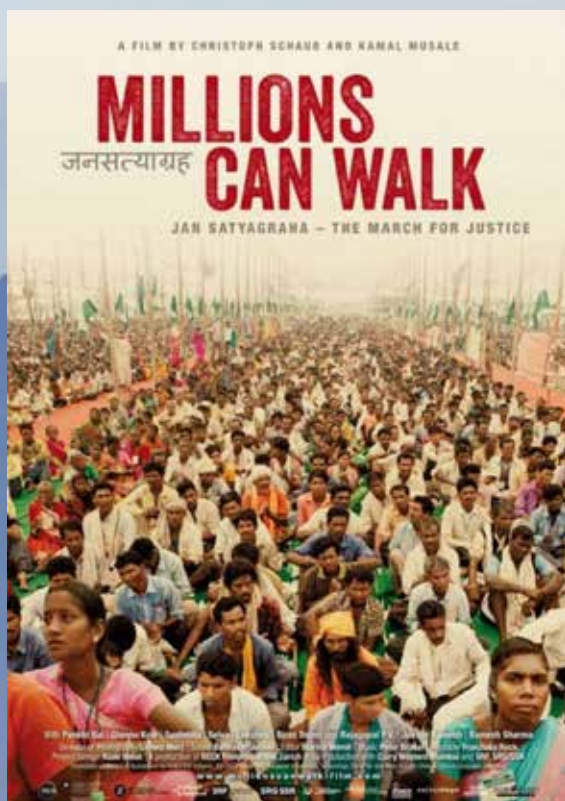
Kåberger vs Hornborg

Stadshusets bibliotekssvek

DEN VIKTIGA REGNSKOGEN

Urfolk under attack
Amazonas urgamla odlingar

Kom med och vandra för en jämlik värld!

"Det finns ingen väg för fred.
Fred är vägen."

- Mahatma Gandhi

Hopp i Rörelse är Sveriges del av den globala fredsvandringen Jai Jagat ("Segertill Världen") 2020 som slutar i Genève september 2020.

Tillsammans går vi tusentals världen över för en jämlik värld och utforskar ickevåld i praktiken.

www.hoppirorelse.se
hoppirorelse@gmail.com
Tel: 0510-29795

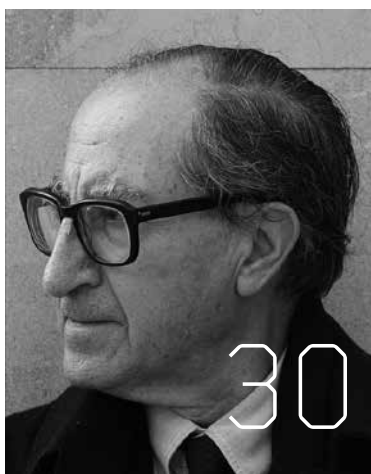

www.jaijagat2020.org

2.2019

16.LÅT SKOGEN STÅ

Skogarna trycks undan när det kommersiella jordbruket ökar i yta och värde. Men avkastningen viker. Mylla utarmas och färskvattenreservoarer sinar. Vårt ohållbara sätt att framställa föda är också huvudorsaken till artutrotningen och klimatförändringarna. Så varför diskuterar vi inte jordbruket? Daniel Berg gör det på sidan 16, och presenterar även ett nygammalt sätt att odla mat, som kanske till och med kunde vara hållbart: permakultur.

PIXABAY

ZETH ISAKSSON är fil kand i historia och läser statsvetenskap vid Pompeu Fabra-universitetet i Barcelona. Han har tidigare skrivit om frivilliga i det spanska inbördeskriget i OLM 2016.

YOUTUBE

ALF HORNBERG är professor i humanekologi på Lunds universitet, känd för sin systematiska kritik av kapitalism och teknikpositivism. »Alf Hornborg skulle kunna beskrivas som en modern Galileo Galilei. Han ställer mycket av det moderna samhällets självbild på huvudet« /David Jonstad.

15. GRÖN TEKNIK ELLER »GRÖN« TEKNIK?

Ifrågasätt 200 års tro på teknikens inneboende neutrala och goda kraft, menade professor Alf Hornborg i Ordfront 1.19, och gick hårt åt grön teknik-expert som professor Tomas Kåberger, KTH. Här svarar Kåberger att teknik visst kan vara grön, och Hornborg får slutreplik.

26-33. NYA POLITISKA YTOR

I ett Europa där högerradikala hatdemagoger härjar som hunner på sportlov finns det även ljusa sidor: partier och rörelser av gröna, progressiva, humanitära vänsterkrafter. Även i Sverige försöker progressiva krafter hitta sprickor i partiblocken att växa upp igenom. Vi har träffat:

- **Partiet Vändpunkt.** Abigail Sykes frågar ex-miljöpartisterna Carl Schlyter och Annika Lillemets vad de vill med sitt nya parti.
- **Demos.** Lars Björk pratar med Rumäniens nystartade parti Demos, det första gröna vänsteralternativ som verkar kunna få brett stöd i det statskommunismskadade landet.

- **Podemos.** Zeth Isaksson har träffat Vicenç Navarro, en av de som 2014 grundade vänsterfronten Podemos.

35. NEGGAD AV NÄTET

Ett årtionde efter sociala mediernas genomslag i våra liv börjar forskningsrapporterna om hur de påverkar oss komma. Ditte Lundberg berättar om hur unga människor fångas i stereotyper, ångest och depression.

/KULTUR!/ 38. STOCKHOLMS STADSHUS SJÄLVMÅL. 40. STEPANOVAS EXISTENTIELLA SLÄKTMYLLER. 41. BOSTADSPOLITISKT MOTSTÅNDSMANIFEST. 42. FRÅN CHILDISH TILL RAMMSTEIN

Sofie Tedenstad Svebring delar sin kärlek till popmusikvideon med miljarderna på Youtube, och skriver här om varför musikvideon inte gick under med MTV, och varför den radikaliserats.

MARIANNE STEINSAPHIR är kulturskribent. Hon är f d redaktör på Ordfront magasin, f d chefredaktör på Biblioteksbladet och utbildad bibliotekarie som arbetat på flera bibliotek. Hon sitter i Sveriges författarfonds stipendieråd och brinner för rättvis folkbildning och god bibliotekstillgång åt alla.

ORDFRONT

MAGASIN

Ordfront magasin är Föreningen Ordfronts tidskrift. Den utkommer med sex utgåvor per år.

Chefredaktör och ansvarig utgivare

Johan Berggren
johan.berggren@ordfront.se
Redaktionen nås på 08-121 500 53
redaktion@ordfront.se

Layout

Pernilla Dure
pernilla.dure@ordfront.se

Omslagsfoto

Maira Irigaray

Annonser

Elisabeth Tingdal, 073-96 74 93, 031-84 21 82
elisabeth.tingdal@telia.com

Bilagor

Elisabeth Tingdal, 073-96 74 93, 031-84 21 82

Insänt material

Frilansartiklar sänds till någon av redaktörerna ovan. För insänt, ej beställt material ansvaras ej. Vi förbehåller oss rätten att publicera allt material även i elektronisk form om ej annat överenskomits. För osignerade texter svarar redaktionen.

Medlemskap (inkl. prenumeration)

Ett år: 490 kr. Under 25 år: 290 kr.
För medlemmar utomlands tillkommer en portoavgift om 170 kr. Fyll i talong i tidningen eller gå in på www.ordfront.se

Vill du bli stödmedlem kan du betala in ett extra valfritt belopp, bg 5627-1075

Prenumeration för institutioner

550 kr (inkl moms) per år.
För prenumerationsärenden kontakta Nätverkstan, tel 031-743 99 05.

Distribution till återförsäljare

Interpress: kundtjänst 0200-88 88 00
Nätverkstan: tel 031-743 99 05

ISSN: 0284-981X

ISBN: 978-91-87165-28-3

Tryck: Carlshamns Tryck & Media AB

Nästa nummer: Utkommer 23 juni.

Upplaga: 3 900 ex.

Föreningen Ordfront

är en obunden ideell kulturförening för yttrandefrihet och demokrati.

Generalsekreterare

Anna Wigenmark,
anna.wigenmark@ordfront.se

Ordfront kontakt

Telefon: 08-121 500 51
Bli medlem genom att kontakta oss.
Se kontaktuppgifter nedan.

Hemsida: www.ordfront.se
Postadress: Box 6309, 102 35 Stockholm
Besöksadress: Karlbergsv. 66A,
113 35 Stockholm
e-post: info@ordfront.se

Ordfront magasin på nätet:

ordfrontmagasin.se

Ordfront magasin uppstår stöd från Statens Kulturråd.

Det kom ett brev till oss:

Kinna 3/3 2019

I din ledare i Ordfront magasin 1/19 tog du upp flera väsentliga frågor, men i mitt tycke ett för vår framtid betydelsefullt problem nämnde du inte.

När jag var ung på 1960-talet (jag är född 40) talades det mycket om den kraftiga folköningen – befolkningsexplosionen. Georg Borgström, Hans Palmstierna och flera andra, som kallades domedagsprofeter av de, som hellre ville blunda, varnade för att om det fortsätter i samma stil kommer det att vara 6 miljarder människor på Jorden år 2000, vilket det var, trots Kinas barnspolitisk under några år. Idag är det ca. 7,8 miljarder, 2030 enligt FN:s beräkningar 9 miljarder, 2040 10 miljarder.

Få i Sverige och ännu färre i Nordamerika är beredda att inskränka sin materiella standard eller konsumtionsstandard. De skall köra bil som de »alltid« har gjort, flyga till Kanarieöarna eller Thailand, som de »alltid« gjort, äta som de »alltid« gjort. Jag antar också att de nya miljarderna vill ha samma konsumtion som vi. Även om många skulle bli medvetna om problemen, kommer det alltid att dyka upp en Trump eller Åkesson och säga att det är bara påhitt av forskarna, och så får de med sig majoriteten, eftersom det är bekvämt på kort sikt.

Tanzanias president uppmanar kvinnorna att föda minst sex barn, Orban i Ungern ger skattelettnader till kvinnor med minst fyra barn.

Vi i Sverige kan inte försörja 10 miljoner utan import av s.k.kraftfoder och petroleum m.m., men när vi blev 10 miljoner firades det!

Utsläppen av koldioxid och temperaturökningen har nu uppmärksamats, vilket är utmärkt. Däremot inte folkökningen, trots att ett klart orsakssamband föreligger. Anser dagens experter att Jorden kan försörja 10 miljarder människor och enorma mängder tamboskap samtidigt som de vilda gräsätarna trängs undan och det vi kallar biologisk mångfald minskar kraftigt. I så fall tycker jag att de bör säga det och redogöra för hur de har kommit fram till det resultatet.

Tror du att de är rädda för att bli betraktade som rasister, om de nämner befolkningstillväxten? Ett problem försvinner ju inte för att man inte låtsas om det.

Förmodligen har ni läst Uddenfeldts *Gratislunchen*. Det är vi som har vuxit upp efter 2:a världskrigets slut och kanske än mer de, som är födda på 50- och 60-talen som har ätit den gratislunch, som framtida generationer får betala. (Boken handlar huvudsakligen om vårt totala petroleum beroende, (alltså inte bara drivmedel utan även plast, syntetfibrer etc.)

Om Jorden inom något decennium skulle vara fossilfri, vilket är osannolikt, skall ju de nya miljarderna ändå ha mat.

Min stora fråga är: Varför nämns numera inte folkökningen? VAD KAN MAN GÖRA?

Med vänlig hälsning

Stig Aronsson

PS. Jag tycker att Mikael Wiehe har uttryckt vår situation Väl: »vi går till botten där vi står, men flaggan den går i topp«

Hej Stig, och tack för ditt brev!

Det raka sambandet mellan folkmängd och ohållbar belastning av resurser torde för rätt länge sedan blivit problematiserat. Det är systemen snarare än individernas antal som belastar jorden och miljön. Den springande punkten i ditt brev är meningen »Jag antar också att de nya miljarderna vill ha samma konsumtion som vi«. Det är inget felaktigt antagande. det finns en sådan riktning i de globala ekonomierna, och naturligtvis är det önskvärt att många miljarder lyfts ur armod. Men låt oss betänka siffran 32. Det är så många gånger konsumtionen hos den rika drygt

1 miljarden människor i den så kallade första världen per capita är större än konsumtionen hos den fattigare majoriteten. (Tänk en amerikan jämförd med en kenyan). Och redan den konsumtionen är för stor för planeten. Vi skulle med andra ord kunna minska planetens befolkning till hälften av dagens, eller till och med till en fjärdedel. Om den storkonsumerande miljarden var kvar, skulle alla problem med överbelastning av resurser kvarstå.

Johan Berggren

PLUNDRING
BÖRJAN TILL ETT FOLKMORD

FORUM FÖR LEVANDE HISTORIA

28/3–17/8 Fri entré
levandehistoria.se

Folkets Hus och Parker

Klimatförändringarna är ett symptom på underpresterande ekosystem

Laghum är det vi gör när vi gör något åt det

Fjällbete

Sök »regenerativt lantbruk« på Youtube
Sedan kan vi träffas i gruppen Laghum på Facebook

UTBILDNING: FRAMTIDENS BY

UTFORSKA LOKALA LÖSNINGAR PÅ GLOBALA KRISER!

ANSÖK SENAST: 15 MAJ

VÄLKOMMEN TILL EN UTBILDNING DÄR ALLAS PERSPEKTIV BEHOVS FÖR ATT FINNA NYA LÖSNINGAR KRING LANDSBYGDS- OCH SAMHÄLLSUTVECKLING.

Hur förverkligar vi hållbara lokalsamhällen där vi kan bo, arbeta och skapa mat i balans med ekosystemen? Att bygga och odla hållbart är relativt enkelt, men hur medskapar vi sociala gemenskaper där vi samverkar, fattar beslut och löser konflikter på hållbara sätt? Det är byn i hjärna och hjärta, där förhållningssätten bygger en hållbar kultur med bland annat lokal mat, regenerativ ekonomi och hållbart jord- och skogsbruk.

Frågorna utforskas med hjälp av samtalscirklar, föreläsningar, studiebesök, interaktiva och kreativa övningar samt externa inspiratörer och experter.

CSN-stött distansutbildning på halvfart
Kursstart 19 augusti 2019!
Ansökan och mer info om kursen finns på:
KARLSKOGAFOLKHÖGSKOLA.SE

KARLSKOGA FOLKHÖGSKOLA

ORDFRONTS MÖNSTER

Vi följer ett par mönster på Ordfront magasin i år. Ett är att skriva om klimatfrågan. Det gör ju många andra också nuförtiden, och det är bra. Men vi skriver om den utifrån snart tre årtionden av insikt och debatt om dess allvar och komplexitet. Så hos oss hittar du artiklar som vi hoppas går lite längre och djupare. Som när professorerna Tomas Kåberger och Alf Hornborg debatterar grön teknik. Eller som när vi i förra numret skrev om hur en viss sorts betesjordbruk, kan lösa två problem samtidigt: återvinna bördig mylla från utarmade jordar, samt binda atmosfärisk koldioxid. I det här numret tar Daniel Berg diskussionen om klimat och matproduktion vidare.

När klimatkussionen nu djupnar på många håll – och tiden fortsätter bli knappare – säger vissa att vi koncentrerar oss på fel saker. Som att flygskamma influencers istället för att satsa statliga pengar på att bygga ut spårtrafik och lyfta skattereduktionerna för flygbränsle, till exempel. En annan sak som vi skrivit om tidigare, är att inte förväxla all veganism med klimatsmart ätande. En soyarätt odlad i monokultur på Pampas kan vara mer klimatskadlig än en svensk biff.

Men Daniel Berg tar här ett större grepp, om hela det kommersiella industrijordbrukets system, där till exempel den ofta (och med rätta) bovutpekade palmoljan bara är en liten del. Detta system, som blir allt mer värt i pengar, och kräver allt mer av den förut naturliga arealen, är den största enskilda klimatboven. Dels kräver det monokulturella industrijordbruket massvis med fossila insatsvaror – man brukar säga att en matkalori vi får från det systemet har kostat tio

fossila kalorier – vi äter med andra ord olja. Dels pressar det undan våtmarker och skogar, naturliga system som våra liv bokstavligen hänger på, även om vi inte förstår det. Rent vatten, ren luft, koldioxidupptag – alla de tjänsterna försvinner när vi »vinner« åkermark från skogen.

Det finns dock sätt att odla och framställa mat som fungerar precis tvärtom.

Andra mönster vi följer är att alltid återkomma till mänskliga rättigheter. Utan individens fri- och rättigheter kommer ingen förbättring i vare sig välfärd eller ekologi ske. En auktoritär struktur, vare sig den kallas statlig eller privat, ser först och främst till sin egen överlevnad och stärka sin makt. Allmänna och altruistiska värden som miljön kommer av nödvändighet på undantag.

Så i detta nummer har vi både anmält Skurups kommunledning, som trodde att lagen var deras verktyg att angripa sin ideologiska syndabockar, ensamkommande flyktingbarn, med. Och en avdelning med MR-nyheter.

Ett tredje mönster vi följer är demokratisk vänsterpolitik. Vi tror att motstånd mot auktoritära krafter, där planetens kanske största är kapitalismen, är den möjliga vägen mot en dräglig och räddad planet. Därför börjar vi i det här numret en artikelserie om nya progressiva politiska plattformar. Mänskliga rättigheter och ekologisk balans, demokrati och rättvisa hör ihop.

Johan Berggren

Johan Berggren är chefredaktör på Ordfront magasin.

Glöm inte att läsa oss på nätet:

ordfrontmagasin.se

Du läser Ordfront magasin,

Föreningen Ordfronts oberoende medlemstidskrift. Enligt föreningens stadgar ska Ordfront magasin i den svenska folkbildningstraditionens anda verka för att demokratin ska utvecklas och fördjupas, och att omtanke och solidaritet ska vägleda samhällsutvecklingen. Ordfront värnar om mänskliga rättigheter och alla människors lika värde. Ordfront arbetar med mottot att försvara yttrande- och tryckfriheten.

Ordfront är också huvudman för MR-dagarna, Nordens största mäsas för mänskliga rättigheter. Ordfront ordnar också kurser och utbildningar i skrivande och demokrati i praktiken, och öppna evenemang. Som medlem får du Ordfront magasin och blir del i en progressiv rörelse.

ordfront.se/blimedlem/

Vi anmäler Skurups KOMMUNPAMPAR

Ordfront magasins och Arbetarens chefredaktörer i gemensamt utspel. »Att polisanmäla barn för brott som man vet att de rimligen inte kan ha begått – det är illa«, säger den tredje av motanmälnarna, Maria Robsahm.

Vad har hänt? Jo, i 1 höstas anmälde ledningen för kommunen i Skurup i Skåne, med moderat ordförande Johan Bolinder i spetsen, 17 unga kommuninvånare till polisen, efter att Sverigedemokraterna föreslagit detta i en motion. Skurup är en av de skånska kommuner där Moderater och Sverigedemokrater tagit ett gemensamt grepp om makten efter valet, och börjat sända rasistiskt färgade politiska signaler av olika slag.

Det de 17 hade gemensamt var att de alla var ensamkommande flyktingbarn som fått sina först uppgivna åldrar ändrade av Migrationsverket. Kommunledningen uppgav till medi-

erna att »det kunde finnas brott bakom«. Det visade sig snart vara ett skakigt resonemang.

Migrationsverket hade ändrat de ungas åldrar. I vissa fall till äldre, andra bedömdes yngre än de uppgett. Den yngsta fick sin ålder sänkt med två år – han är i dag 11 år gammal.

Kommunledningen polisanmälde till slut de unga för bidragsfusk. Kommunens tjänstemän avrådde politikerna från att anmäla. Åklagaren lade ganska snabbt ner fallet, det blev ingen utredning. En ganska tydlig orsak till detta var att inget av barnen hade fått några bidrag.

I slutet av mars beslöt vi oss, Toivo Jokkala, Maria Robsahm och Johan Berggren, för att polisanmäla Johan Bolinder och övriga kom-

munledningen i Skurup. Det är nämligen ett brott att polisanmäla någon för ett brott som man uppenbart vet att den inte kan ha begått. Det kallas falsk tillvitelse, eller falsk angivelse. Jourhavande åklagarbiträde tyckte den senare brottsrubriceringen stämde bäst när vi ringde upp.

Här är debattartikeln som sajten Dagens Samhälle bad oss skriva efter vi gjort anmälan. I skrivande stund är anmälan fortfarande aktuell, alltså inte nedlagd. Följ Ordfront magasin på nätet eller Arbetaren, för att få veta hur det fortskrider. Vi hoppas på ett kännbart straff för de kommunpampar som med olagliga metoder ger sig på samhällets svagaste för att främja sin politiska agenda.

Vilka är vi som anmäler?

Ordfront magasins chefredaktör Johan Berggren känner du, förhoppningsvis, redan till. Men vilka är de andra anmälnarna?

Jag heter Maria Robsahm. Jag bor i Hjo och försörjer mig som personlig assistent. Har tidigare jobbat som journalist och politiker.

Varför engagerar du dig i Skurup-fallet?

– Att polisanmäla barn för brott som man vet att de rimligen inte kan ha begått – det är illa. Mycket illa. När det dessutom handlar om barn som utan föräldrar har kommit till Sverige för att söka asyl – det är ännu värre. Men detta är vad ansvariga politiker har gjort i Skurup.

Civilisationens fernissa är ibland mycket tunn. I Skurup är den särskilt tunn.

Vad är din koppling till Ordfront?

– Jag läser Ordfront. Skulle gärna medverka!

Jag heter Toivo Jokkala. Jag är 40 år, bosatt i Bagarmossen och chefredaktör för tidningen Arbetaren.

Varför engagerar du dig i ensamkommande asylsökande barn?

– Jag tycker att asylrätten är jätteviktig, och skrämmande eftersatt i vårt nynationalistiska tidevarv, vare sig det gäller barn eller vuxna. Men det som gjorde Skurup-fallet extra otäckt var att ledande politiker där visade sig beredda att använda utsatta minderåriga som spelpjäser i ett smutsigt populistiskt spel.

Vad har du annars med Ordfront att göra?

– Jag brukar medverka med satirteckningar i Ordfront magasin mellan varven.

SKURUPS POLITIKER HETSAR MOT ENSAMKOMMANDE

Den styrande majoriteten i Skurup försöker kapa både det politiska och juridiska systemet för att hetsa mot en liten grupp som de skyller all världens, eller i alla fall Sveriges, olyckor på: ensamkommande flyktingbarn, skriver debattörerna som gjort en polisanmälan mot kommunens politiska ledning.

DEN POLITISKA LEDNINGEN i Skurups kommun valde att polisanmäla 17 ensamkommande flyktingbarn för bidragsbrott efter att dessa fått sin uppskattade ålder ändrad – i vissa fall uppåt men även nedåt. Detta trots att det varit känt att alla de 17 anmälda i alla händelser var minderåriga när de kom till Sverige, trots att inga bidrag betalats ut till barnen – vilket inte kan ha varit en okänd eller otillgänglig uppgift för kommunpolitikerna – och trots att chefstjänstemännen i kommunen avrådde från att göra en polisanmälan.

Det är helt uppenbart att den styrande majoriteten i Skurup försöker kapa både det politiska systemet och det juridiska för att hetsa mot och misstänkliggöra en liten grupp som de utifrån sin ideologi valt att skylla all världens, eller i alla fall Sveriges, olyckor på: ensamkommande flyktingbarn. Men deras okunnighet är monumental.

Det finns nämligen goda skäl att anta att politikernas polisanmälan i sig är ett brott – falsk angivelse. Vi väljer därför att polisanmäla dessa kommunpolitikernas agerande. Genom att anmäla dem hoppas vi kunna visa att det här beteendet inte lönar sig eller är önskvärt i Sverige.

Det handlar om en paragraf i Brottsbalkens kapitel 15 som reglerar så kallade sanningsbrott. Det är allvarliga brott med fängelse

som påföljd. Det handlar om att gärningsmannen på något sätt ljuger – där finns mened, falskt åtal och annan osann utsaga. I sjätte paragrafen beskrivs brottet falsk angivelse:

6 § Angiver man oskyldig till åtal med uppsåt att denne må bli fälld till ansvar, dömes för falsk angivelse till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader. Förutsättningen för att en polisanmälan ska räknas som falsk angivelse är att:

1. anmälan ska vara någorlunda allvarlig.
2. det ska finnas en risk att någon faktiskt tror på vad som sägs.
3. gärningsmannen insåg att den som polisanmäls är oskyldig.

De två första villkoren är uppfyllda. Men hur är det med det tredje? Naturligtvis skulle kommunstyrelsens ordförande Johan Bolinder (M) och de övriga kunna hävda att det verkligen trodde att de ensamkommande hade gjort sig skyldiga till bidragsbrott. Även om det förefaller ganska svårt med tanke på att chefstjänstemännen i kommunen informerade om det sakliga läget.

Men frågan om vad dessa politiker trodde är inte avgörande. Det räcker att det fanns »skälig anledning anta« att den som polis-

anmäls är oskyldig. Det sistnämnda fallet är enligt vår mening uppfyllt med råge.

Vi hade sannolikt kunnat JO-anmäla Skurups kommun, men vi ser inte kommunens agerande först och främst som felaktig tjänsteutövning i enskilda ärenden. Det handlar om att med uppsåt ha pekat ut unga människor för brott som de inte har begått, troligen för att vinna billiga politiska poänger.

Johan Bolinder har efter att åklagaren beslutat att lägga ned utredningen sagt till SVT att det inte kan uteslutas att enskilda individer kan ha gjort sig skyldiga till andra brott, trots att inga sådana brottsmisstankar ligger till grund för anmälan. Kommentaren är bisarr.

Att vi har politiker i vårt land som är så okunniga om grundläggande lagar att de inte ens begriper att de begår brott, är oroväckande. Och de uttalanden Johan Bolinder har gjort sedan utredningen lades ner visar på en utbredd okunnighet också om hur rättssystemet fungerar i övrigt.

Johan Berggren
chefredaktör, Ordfront Magasin

Toivo Jokkala
chefredaktör, Arbetaren

Maria Robsahm
opinionsbildare

BARNENS REGNSKOG

Vi räddar regnskog genom att köpa marken och göra den till reservat.

Bg 5654-5718

www.barnensregnskog.se

Vårdinge by folkhögskola
med fokus på Konst, Konsthantverk, Mathantverk och Ekologisk odling

Ekologisk odling - Trädgård och Hantverk
Allmän kurs Ekologisk odling - Trädgård och Hantverk
Ekologisk odling distans

www.vardinge.fhsk.se kontakt@vardinge.fhsk.se

Permakultur!
Framtiden i din trädgård

www.borrabo.se

Ylva, Johan och Siri Arvidsson

Skydda regnskog i Sydamerika genom *Rädda Regnskog!*

GE ETT BIDRAG OCH FÅ
ETT FINT GÅVOBEVIS PÅ
WWW.RADDAREGNSKOG.SE/
GAVA – PERFEKT TILL
VÅRENS DOP, BRÖLLOP
OCH STUDENTER!

www.raddaregnskog.se • pg 90 06 30-5 • swish 123 628 46 16

rädda regnskog

Varannan sjukvårdsanläggning i Afrika söder om Sahara saknar rent vatten

Spridningen av antibiotikaresistenta bakterier riskerar att öka på grund av brist på rent vatten och möjlighet till hygien inom sjukvården, det varnar organisationen Wateraid för i en ny global rapport om tillgång till vatten, sanitet och hygien på sjukvårdsanläggningar. Rapporten visar bland annat att var fjärde sjukvårdsanläggning i världen, och varannan i Afrika söder om Sahara, saknar tillgång till rent vatten.

NYLIGEN SLÄPTE Joint Monitoring Programme (JMP) en ny rapport som redovisar tillgång till vatten, sanitet och hygien inom sjukvården. JMP leds av WHO och Unicef och har fått uppdraget av FN att rapportera om tillgång till vatten, sanitet och hygien i världen. Rapporten visar att:

- 26 procent av alla sjukvårdsanläggningar i världen saknar tillgång till rent vatten. Det innebär att ungefär 895 miljoner människor är beroende av sjukvårdsanläggningar som saknar rent vatten.
- 45 procent av sjukvårdsanläggningarna i världens fattigaste länder saknar tillgång till rent vatten.
- 49 procent av sjukvårdsanläggningarna i Afrika söder om Sahara saknar tillgång till rent vatten.
- 21 procent av sjukvårdsanläggningarna globalt saknar tillgång till toalett.
- Globalt saknar ungefär var sjätte sjukvårdsanläggning faciliteter för att tvätta händerna.
- Många länder och regioner brister i mätning och rapportering av tillgång till vatten, sanitet och hygien inom sjukvården. Exempelvis har bara 14 länder tillräcklig data för tillgång till hygienmöjligheter inom sjukvården.

Brist på vatten, sanitet och hygien inom sjukvården får svåra konsekvenser

Tillgång till rent vatten, toaletter och möjlighet till hygien är helt avgörande för fungerande sjukvård. När sjukvårdsanläggningar saknar dessa grundläggande förutsättningar sprids infektioner och sjukdomar snabbt. Globalt dör varje år 225 000 barn av sepsis under den första månaden i livet, de flesta av dem i Sydostasien och Afrika söder om Sahara. Många av dessa dödsfall hade kunnat undvikas om barnen hade fötts på sjukvårdsanläggningar med rent vatten, toaletter och möjlighet till bra hygien.

Brist på rent vatten, toaletter och möjlighet till hygien inom sjukvården riskerar också att förvärra problemet med antibiotikaresistenta bakterier eftersom det leder till överanvändning av antibiotika för att hindra eller förekomma infektioner. Ökningen av antibiotikaresistenta bakterier är ett globalt hot som riskerar att i framtiden orsaka 10 miljoner dödsfall om året.

Cecilia Chatterjee-Martinsen, generalsekreterare för Wateraid Sverige, kommenterar:

– Ingen kvinna borde behöva föda barn på ett sjukhus där personalen inte kan tvätta händerna, och ingen människa ska utsättas för risken att bli sjuk för att sjukhuset de besöker saknar rent vatten. Wateraid uppmanar därför världens länder att prioritera rent vatten, toaletter och hygien inom hälso- och sjukvården, säger Cecilia Chatterjee-Martinsen.

Leah Richardson, Wateraids expert på vatten, sanitet och hygien inom sjukvård, kommenterar:

– Resultatet i den här rapporten förstärker vad vi redan visste, att tillgång till bra sjukvård är väldigt ojämnt fördelad trots att det är en mänsklig rättighet. Det är tydligt att det är människor i världens fattigaste och mest marginaliserade samhällen som löper störst risk att drabbas av sjukdomar och dö av orsaker som hade kunnat förhindras. En av huvudorsakerna till det är brist på rent vatten, sanitet och hygien inom sjukvården och i samhällen. Därför är det avgörande att förbättra tillgången till rent vatten, sanitet och hygien inom sjukvården för att minska barnadödlighet och mödradödlighet i världens låg- och medelinkomstländer, säger Leah Richardson.

– Människor som söker behandling på sjukvårdsanläggningar har ofta försvagat immunförsvar, vilket gör dem extra sårbara för infektioner. Effektiva infektionsförebyggande åtgärder är därför avgörande för att minska risken för sjukvårdsrelaterade infektioner och spridning av antibiotikaresistenta bakterier. Förbättrad tillgång till rent vatten, sanitet och hygien inom sjukvården är den mest grundläggande av dessa åtgärder, säger Leah Richardson.

Mariame Dem, regionschef för Wateraid West Africa, kommenterar:

– Vad rapporten visar är att några av de länder med sämst tillgång till rent vatten och sanitet inom sjukvården ligger i Västafrika. Exempelvis saknar 50 procent av sjukvårdsanläggningarna i Liberia tillgång till rent vatten. Det är extra chockerande med tanke på arbetet med att återuppbygga sjukvårdssystemen i Liberia och Sierra Leone efter ebolakatastrofen, som spreds snabbt där det saknades tillgång till rent vatten, sanitet och bra hygien, säger Mariame Dem.

Källa: Wateraid

Nytt projekt ska motverka hatbrott mot EU-medborgare

CIVIL RIGHTS DEFENDERS och Skåne Stadsmission inleder ett samarbete för att synliggöra och motverka hatbrott mot romska EU-medborgare i Malmö.

Sedan Skåne Stadsmission startade Crossroads, ett råd- och stödcenter för utsatta EU-medborgare i Malmö, 2015 har det stått klart att gruppen är hårt drabbad av olika typer av övergrepp.

– Vi har kunnat se en bred och systematisk diskriminering av romska EU-medborgare som försörjer sig i Malmös gatumiljö. Hatbrott, både i form av tal och handling, förekommer som den röda tråden i flertalet av berättelserna vi tar del av, säger Adriana Holmberg Milea, projektkoordinator på Skåne stadsmission.

Enligt Adriana Holmberg Milea begås dessa övergrepp regelbundet av såväl privatpersoner som personer i tjänst.

Syftet med projektet är att:

- kartlägga och aktivt bemöta de fördomar som oftast utgör grunden för hatbrott mot just romer från andra EU-länder.
- öka kännedomen hos lokala myndigheter och rättsaktörer om de hatbrott som riktas specifikt mot just denna målgrupp.
- öka anmälningsbenägenheten och rättsförtroendet hos de drabbade.

– Civil Rights Defenders har under en längre tid arbetat för utsatta EU-medborgares rättigheter och ser samarbetet med Crossroads i Malmö som en unik möjlighet att fördjupa arbetet i konkreta handlingar. Samtidigt kommer arbetet kunna ge kunskap som bidrar till att åter lyfta frågan om brister i respekten för dessa personer rättigheter, något som Sverige fått återkommande kritik för från FN, säger Katri Linna, människorättsjurist på Civil Rights Defenders.

Källa: Civil Rights Defenders, Skåne stadsmission

Gröna gårdar

KÖTT FRÅN DJUR
UPPFÖDDA PÅ GRÄS & ÖRTER

Ekologiskt & gräsuppfött kött från våra gårdar hem till din dörr

Låt dina middagar ta form tillsammans med ekologiskt gräsbeteskött från Gröna gårdar präglat av Västsveriges ängar, skog och hav. Den klokaste vägen till ett godare liv för dig, djuren och naturen.

Erbjudande!

Använd koden i vår webbshop så får du 1 paket nötfärs (450 g) på köper när du köper valfri köttbox:

ORDFRONT

Handla på
gronagardar.se

Mamma

Om diktens
författare:

»Jag kom ensam till Sverige när jag var 16 år gammal, från ett land i södra Centralasien. Jag kom till Sverige i slutet av 2015 utan föräldrar. Jag har bott här i nästan 3,5 år och har inte riktigt trivts under de här åren. Men jag är tacksam för det jag har! Min dikt handlar om Mamma. Det handlar inte just om min Mamma utan om alla vi ungdomar som är utanför samhället, utan föräldrar!«

Författaren vill vara anonym.

Hej min skatt, glädje och sorg
men trots allt en unik mamma
Förlåt att jag inte är med dig
och att jag inte värmer ditt hjärta
med en mild blick

ödet tog tag i mig så hårt
men jag är fortfarande på mina fötter
i hopp om att se dig på riktigt

Var är du?
Är allting bra med dig?
Är du mätt?

Allt detta krångel runt min axel
dödar mig
Tron på att jag någonsin
kommer att träffa dig igen

Låt mig berätta för dig mamma
Jag växte upp och blev vuxen
men mitt hjärta söker dig och din omsorg

Hur dumt låter det inte
I varje dam letar jag efter någon som dig
Vart jag än går
ser jag en mamma med sin son som sitter tillsammans
mitt hjärta bryts i bitar

Varje gång lägger jag skulden på dig

Molnen gråter på sidan
och tårar av molnen
tröstar min längtan efter dig

Jag är inte skatt som du
Du är min ros som inte har något ursprung
och har inget slut
Mina tankar och känslor om dig
är som pärlor i guld

Du är min skatt
Du är min saga i månens gryning

Tomas Kåberger bemöter Alf Hornborg och försvarar fossilfria energikällor.

Ny teknik är visst grön

ALF HORNBERG formulerar i Ordfront magasin nr 1 2019 tveksamhet till att teknik och grön företagsamhet kan göra världen hållbar. Han beklagar den handlingsförklaring inför tanken på en klimatkatastrof som han säger är »vår«.

Hornborg och jag är överens om att förnybar energi ännu inte utvecklas tillräckligt snabbt för att fossileldningen skall ha minskat. Utsläppen av fossil koldioxid 2018 tycks i stället ha varit större än tidigare år.

Men för framtiden är det viktigare att sol- och vindel sedan 2018 är billigare än någon annan form av elproduktion i huvuddelen av världen. Detta efter att kostnaderna snabbt sjönk under 2016 och 2017. I USA, hävdar finansföretaget Lazard i sin årliga rapport, kan ny sol- och vindel redan konkurrera ut vissa existerande kol- och kärnkraftverk.

Viktigt är också att redan åren innan detta ekonomiska genombrott var utbyggnaden snabb. I början av 2000-talet stod förnybar el och kärnkraft för vardera 16-18 procent av världens elproduktion. Sedan dess har den förnybara elen ökat till 25 procent, och även om kärnkraftens andel minskat, minskar även den fossila andelen.

Jag vågar förutsäga att tillväxten av förnybar elproduktion inom kort kommer få den fossila elproduktionen att minska också i absoluta tal. Billig, förnybar el är helt enkelt oemotståndlig. Eftersom sol- och vindel kostar mindre per energienhet än råolja, kommer förnybar el också ersätta olja i transportsektorn och i industriella processer.

Hornborgs hänvisning till att förnybar energi bara används i rika länder var riktig för fem år sedan. Men det gäller inte längre när solet blivit billig. I Asien och i Afrika sker just nu en snabb elektrifiering när människor som tidigare saknat el har fått råd att köpa solesystem som ger många

miljoner människor ljus, kanske möjlighet att ladda mobiltelefon, använda radio och tv, och en kyllåda.

Kina gick för några år sedan om resten av världen i andelen förnybar el. Man fortsätter att bygga mest vatten-, sol- och vindel i världen och räknar med att år 2050 ha 450 GW vattenkraft i drift, mer än 1 TW vindel och mer än 2 TW solet. Det skulle kunna ge betydligt mer el än de använder idag.

Hornborg hänvisar till författarna Smil och MacKay som på olika sätt har hävdat att yta skulle begränsa förnybar energi. Men det är inte relevanta beräkningar. Bioenergi, som ekonomiskt och ekologiskt skall fungera långsiktigt, odlas inte på särskilda ytor. Effektiv bioenergi handlar om att ta tillvara på avfall och biprodukter från mat- och fiberproduktion.

Vindelverk producerar på mark som samtidigt används för jordbruk, skogsbruk eller industri. Bara tornens bottenyta är verkligt blockerande. Till havs blir frågan om ytbehov ännu svårare att se som en begränsning.

Solet är så effektivt att en liten del av Sahara skulle räcka till hela världens energianvändning. Men mer ekonomiskt effektivt är att placera solceller på hus, vägar och vattenreservoarer. Solceller över betesmark går också bra och gör ytbehovet svårt att beräkna.

EN VIKTIG FRÅGA som Hornborg väcker är den om skillnaden mellan att minska, eller att bara flytta, ett miljöproblem. Detta förekommer både i tid och rum. Kärnkraften är ett tydligt exempel där uranbrytning hos ursprungsbefolkningar i Australien och Kanada visat den rumsliga flyttningen och det långlivade kärnavfallet en förflyttning i tiden.

Det har också tidigare varit rätt som Hornborg argumenterar, att tidiga solceller

som producerades för rymdfarkoster och elektroniska apparater kanske aldrig levererade så mycket el som den fossila energi som användes för att tillverka dem. Det var alltså bara en förflyttning. Men dagens solceller levererar betydligt mer el än vad som krävs vid tillverkningen. Tillverkningen skulle redan kunna drivas med solceller och så kommer produktionen nog snart också se ut.

Två frågor återstår där Hornborg och jag har helt olika attityd och där varje läsare själv får avgöra vilken som bäst undviker ohanterliga klimatförändringar:

JAG TROR INTE att världen kommer att reducera utsläppen snabbt om alla vi som vill undvika klimathoten inte reser och deltar i de internationellt avgörande ekonomiska och politiska beslutsfattandet. Om bara de som struntar i klimathoten är närvarande tror jag besluten blir sämre och utvecklingen långsammare. Jag tillåter mig därför att flyga i arbetet – men det var många år sedan jag gjorde en semesterresa med flyg.

Sedan tror Hornborg att det krävs ångest för att vi skall lösa klimatfrågan, medan jag tror att det måste vara roligt att bidra. Jag ser att Hornborg har en poäng i att »kontakt med vår ångest« kan vara ett sätt att förmå människor att bryta gamla mönster och ge utvecklingen prioritet. Men min erfarenhet säger att de människor som praktiskt medverkar till en hållbar utveckling, de har roligt. Eftertanke och analys av den sorts invändningar Hornborg refererar behövs.

Men handlingsförklaring inför hoten kommer inte att fungera.

TOMAS KÅBERGER är professor vid Chalmers tekniska högskola, avdelningen för Fysisk resursteori. Även bland annat ledamot i Kungliga ingenjörsvetenskapsakademien, Svenska Naturskyddsföreningens expertråd och tankesmedjan Fores. Han är även också styrelsemedlem i Vattenfall och Skogsstyrelsen, och före detta generaldirektör för Energistyrelsen.

SVAR DIREKT från Alf Hornborg:

Handlingsförlamning är att **inte** omvärdera »teknik«

KÅBERGERS TILLTRO till teknikens möjligheter utgår ifrån de grundantaganden som vår moderna civilisation har byggt på sedan den industriella revolutionen. Med tanke på det han själv tar upp, att de fossila koldioxidutsläppen 2018 tycks »ha varit större än något tidigare år«, finns det nog ändå skäl att tvivla. Redan på 1970-talet hade Nicholas Georgescu-Roegen tröttnat på den ständigt upprepade förhoppningen att den rena, hållbara och rättvisa tekniken fanns precis runt hörnet. Femtio år senare låter det likadant, samtidigt som koldioxidutsläppen fortsätter att skena till nya rekordnivåer och demonstrerande skolungdomar runt om i världen uppmanar oss vuxna att känna panik. I detta läge finns det all anledning att undra om vi verkligen har förstått den företeelse som vi kallar teknik.

MIN ESSÄ handlade om hur ensidigt vår civilisation har fokuserat på tekniska lösningar utan att inse att modern teknik är ett uttryck för en skev global resursfördelning. På det stora hela förblir ny och förment miljövänlig teknik förbehållen de som har råd med den, medan de arbetsinsatser och resurser som fordras för att framställa den hämtas från de delar av världen där arbetskraft och naturresurser är som billigast. Denna logik upphörde inte att gälla för fem år sedan, som Kåberger påstår. Tekniken är en skenbart oskyldig komponent i en global strategi genom vilken rikare sektorer av världssamhället tillägnar sig produkter av människotid och markarealer från annat håll. Den är alltså inte bara en upptäckt av hur naturen är beskaffad, som alla så småningom kommer att ha råd med, utan ett sätt att omfördela tids- och rumsresurser i det globala samhället. Arbets- och miljöbelastning förskjuts utom synhåll.

Även om andelen el som produceras med

förnybar energi ökar i några delar av världen bör vi komma ihåg att elproduktion utgör en mindre del av den totala energianvändningen. Jag kan inte dela den tillförsikt med vilken Kåberger tänker sig att den i dag ofantliga globala energiätgången för transporter (även flyg), anläggningprojekt och industriproduktion i framtiden kommer att vara förnybar. Jag anser också att han alltför lättvindigt avfärdar Smils och MacKays beräkningar av den förnybara energins markanspråk. Ett postfossilt samhälle måste reducera allas vår energiförbrukning till en bråkdel av de rika ländernas nuvarande nivå.

JAG FÖRSTÅR att huvudpoängen i mitt resonemang – att själva kategorin »teknik« behöver skärskådas ur ett globalt fördelningsperspektiv – måste avfärdas av forskare som ägnar sina liv åt teknikutveckling. Teknik är vår civilisations mest centrala trosföreställning. Men alternativet till tekniktilltro behöver inte nödvändigtvis vara handlingsförlamning. Det viktigaste våra politiker idag skulle kunna ägna sig åt är att minska vår sårbarhet inför kriser av olika slag. De tekniska och ekonomiska system som nu försörjer oss med livsmedel, vatten, värme och sjukvård blir allt mer komplicerade och störningskänsliga. De framtida kriser som David Wallace-Wells urskiljer i *The Uninhabitable Earth* (2018) borde säga oss något om vårt ohållbara beroende av allt mer komplexa och elintensiva infrastrukturer. Vi lär inte avvärja

hoten som tekniken skapat genom att investera i *mera* teknik. Strategin påminner om det mönster som Joseph Tainter granskar i boken *The Collapse of Complex Societies* (1988), i vilken han visade att samhällen som envist fortsätter att satsa på en viss typ av problemlösningar – som det gamla Rom – till slut drabbas av »komplexitetens sjunkande marginalnytta« och går under.

Att trampa på i samma teknikoptimistiska och i grunden koloniala spår som etablerades under den industriella revolutionen är i sig en typ av handlingsförlamning. Det är att inge falska förhoppningar att vi kommer att lösa problemen med ny teknik. Botemedlet bör i stället vara att på djupet skärskåda vår lösning vid denna dödsdömda världsbild och utforska alternativa sätt att hållbart organisera vår försörjning utifrån en rättvis fördelning av de tids- och rumsresurser som står oss till buds.

ALF HORNBERG är professor i humanekologi vid Lunds universitet och återkommande skribent i *Ördfront* magasin.

KLIMATET
VÄNTAR
INTE

Permakultur

PLOGEN
MOT SKOGEN

Det industriella monojordbruket med sina fossila insatsvaror har lagt planeten under traktor och plog. Men jordarna utarmas och koldioxiden pyr. Daniel Berg har hittat permakulturodlingen, det hållbara och faktiskt också effektivare sättet att föda människan.

AV DANIEL BERG

flera hundra år åkte brasilianska stadsbor ut i skogen och hämtade blomjord. Jordmånen i den atlantiska regnskogen är inte något vidare rik på mull och näring. Men där finns undantag. Fläckvis utspridda i skogen finner man en ytterst bördig, svart jord som är perfekt för odling och det var denna *terra preta* som stadsborna sökte upp. Varför den fanns där var länge ett mysterium.

FÖRST PÅ SENARE TID har forskare börjat inse att denna jord har skapats av människor och är spår efter en intensiv skogs-trädgårdscivilisation som fram till 1492 hade framtiden för sig. Forskarna har i dag spårat denna glömda civilisation djupare in i skogen och funnit att det som tidigare trots vara en orörd vildmark är välplanerade planteringar av fleråriga nyttoväxter: träd, buskar och örter i komplexa ekologiska system. Dessa trädgårdar lever kvar i skogen som spökvittnen till en försvunnen civilisation.

Förstått på detta vis är dagens skövling av Amazonas för monokulturell industriproduktion av biff och soja inte en kamp mellan människan och den vilda naturen. Det är kampen mellan två mycket olika *mänskliga* produktionssätt i denna skog.

Sädens sötma och segerns beska

Kampen mellan dessa två jordbruks-system kan i dag te sig osportsligt ojämn. Den storskaliga produktionen av säd segrar varje gång tack vare sin effektivitet, har vi fått lära oss. Men i dag börjar effektiviteten i systemet visa tecken på att avstanna och kampen mot andra system kanske inte är så avgjord som skövlingen av Amazonas verkar ge sken av. Den effektiva segern kanske varken är så effektiv, eller har segrat. Låt oss titta lite närmare på den.

Vi nyttjar alla vardagligen frukterna av industrijordbrukets effektivitets seger, och även om vi kanske tar den alltför given för att jubla över den, så är den anmärkningsvärd. En bragd. Mänsklighetens största bygge som påverkat både planeten och människoarten dramatiskt.

Det har skapat en demografisk revolution som tagit världens befolkning från en episodiskt svältande miljard kring år 1800 till ofattbara sju miljarder mer välnärda människor i dag. Denna produktionsökning är också grunden för hela den urbana kultur vi älskar. Utan säd, ingen stad, har vi också fått lära oss.

Effektivitet mätt i produktionstillväxt av säd. Många av oss har en grundläggande förståelse för hur denna allt erövrande effektivitet fungerar. Den handlar om alla de fördelar som specialisering i produktionen ger. Välkänd är Adam Smiths beskrivning av denna process och effekt i 1700-talets manufaktur. När en producent på heltid kan ägna sig åt en mer begränsad arbetsuppgift ökar kunskapen om denna, arbetsmomenten kan analyseras och brytas ner i sina beståndsdelar och standardiseras, i bästa fall också mekaniseras och automatiseras med maskiner.

Den ökade effektiviteten leder till lägre kostnader per producerad enhet. Konkurrensfördelen ger lägre priser för konsumenterna och erövrade marknadsandelar för producenten, som gör det möjligt för den senare att öka omfattningen av sin verksamhet, med påföljande skalfördelar och ytterligare möjligheter till effektivisering av produktionen. De oundvikliga resultaten av denna effektiviseringsprocess är: utkonkurrering av alla andra produktionssätt; en globaliserad handel av standardiserade varor; ständigt sjunkande priser och stigande produktion; en ökning

av komplexiteten och kunskapsinsatsen i produktionen.

Det är också viktigt att förstå med vilka medel processen utförts, särskilt under 1900-talet. Segern för industritillverkningen av tyger och metallverktyg kom till genom användningen av fabriksystemet och mekaniseringen, i sin tur snart beroende av de fossila bränslena som kraftkälla. Segern för industriproduktionen av jordbruksvaror under 1900-talet kom också den huvudsakligen genom massiv användning av fossila bränslen. Utöver bränslet till jordbruksmaskinerna och vattenpumparna har vi avgörande saker som tillverkningen av konstgödsel från naturgas, och framställningen av bekämpningsmedel för att hålla undan allt utom en enda gröda från att växa på fälten.

Skulden till skogen

Sädens seger, tillverkningsmodell och fossila medel har bakat upp en global brödfest för 2000-talet. Men som Ordfront regelbundet redogjort för under det senaste decenniet har denna industrijordbrukets seger bekostats med en upparbetad gargantua-skuld till de ekologiska och sociala system som i allt högre takt utkonkurrerats på grund av sin »ineffektivitet«. Den kost av säd som världen allt mer kommit att bero av har mer och mer fått en besk, rent av giftig eftersmak.

Kopplingen mellan produktionsökning och fossil resursanvändning har varit benhård under 1900-talet. Inom jordbruket ökade energianvändningen enligt en grov uppskattning från 2006 med 400 procent mellan 1945 och 1994.

Men med den nya teknik som kommit under 2000-talet kan man fråga sig om inte en »de-coupling« kommit till stånd där mer säd kan produceras utan mer olja,

gas och kol? Utan allt mer gifter mot insekter, svampar och växter? I Europa växer ju skogarna till och med på de marginella jordar som övergetts på grund av det allt intensivare och effektivare sådesjordbruket. *Har en sådan decoupling med hjälp av kunskap skett?*

– Nej.

Det är det korta svaret från Matilda Baraibar, forskare vid Stockholms universitet, som studerar jordbruksexpansionen i Latinamerika under de senaste 30 åren av globalisering. Under denna tid har den internationella jordbruksmarknaden fullständigt exploderat, den har gått från att omsätta 15 miljarder dollar 1990, till 15 biljoner 2014. Bakom den ökade handeln ligger ett tekniskt paket kring inte minst sojaodling, som är tätt förbundet med i lika hög grad ökade fossila insatsvaror.

– Men stirra dig inte blind på de fossila resursernas ökning i takt med produktionen av säd i monokulturer säger Matilda Baraibar. Se på skogsavverkningen.

Det mest avgörande – både för klimatpåverkan och för de värsta miljö- och resurskriserna – är skiftet i landanvändningen från skog till plöjda fält, som den fortsatta tillväxten av det industriella monokultursådesjordbruket bygger på.

– Men denna expansion står inför hårda gränser, förklarar Matilda. Landreserverna globalt är små och används upp mycket fort i dag.

95 PROCENT av Paraguays atlantiska regnskog har till exempel avverkat, och det har skett under de senaste två decennierna. Avskogningen i Indonesien för monokulturell framställning av palmolja håller så hög takt att den mesta regnskogen kan vara borta inom några årtionden.

Kongos skogar ryker i samma takt som den i Amazonas, där avverkningen ökade redan innan Jair Bolsonaro valdes till brasiliansk president och stolt deklarerade att han tänker låta hugga ner regnskogen (han väljer att inte tro på klimatförändringar).

Uppemot fem miljoner hektar skog avverkas netto i det globala Syd varje år. Varje

enskilt exempel på avskogning ovan följer en och samma gigantiska trend som visas av syntetiserande forskningsstudier från bland annat Stockholm Resilience Center: Aldrig tidigare har uttömningen av världens naturresurser gått så fort som i dag.

Massutrotningen vår generation genomlever beror huvudsakligen just på skiftet i Syd från skog till de monokulturellt gröna öknar (åkrar) som tar deras plats. Med skogen försvinner artrikedomen och därmed de flesta ekosystemtjänster allt jordbruk är beroende av för sin produktion, effektiv eller inte: Vattenregleringen och reningen, pollineringen, bevarandet av matjorden, upptagningen och lagringen av kol.

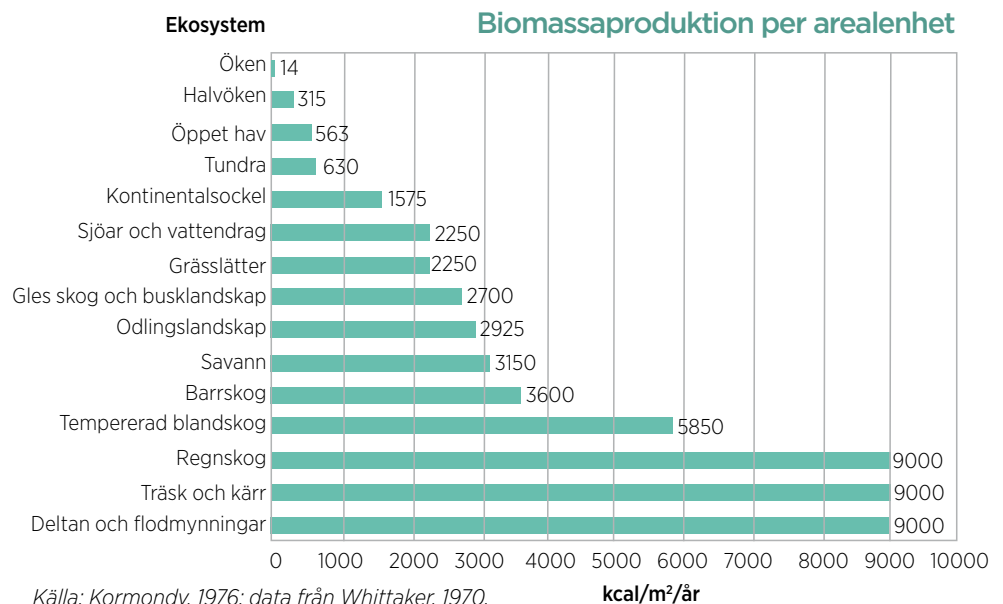
Avskogning ger kedjefeffekter. Topp-temperaturen vid ytan ökar enormt, upp till 10-11 grader, samtidigt som de lägsta temperaturerna sjunker, skiftningarna över dagen blir mer extrema, skiftningar färre arter klarar. Vindhastigheten ökar, vilket förvärrar erosionen. Avrinningen av regnvatten går fortare, med det ytterligare resultatet att såväl översvämning och torrperioder förvärras, vilket sänker grundvattennivån. Allt detta sammantaget kan förändra vädermönster på regional nivå. Slås flera regionala förändringar samman kan effekterna bli (ytterligare) globala klimatförändringar.

Skogens spöke går genom historien

Dagens globala situation har en djup historisk resonans. Sådesjordbruket av mer eller mindre monokulturell art (oftast mycket mindre så förr än i dag) har ständigt skapat en effektiv ekonomi på bekostnad av ekologisk resiliens. Erosion, översvämning och försaltning har troget förföljt sådesjordbrukarnas kulturer och drivit dessa till konflikt med skogens och våtmarkernas ekonomier när nya skogsländer behövs som ersättning för tömda slättlandsresurser.

Sumererna såg gradvis sina sådesfält förvandlas till saltöken; Rom föll efter att imperiets kornbodar vid södra Medelhavet eroderat bort mycket hastigt efter avskogningen av kullar och berg; Qingdynastin i Kina såg avskogning av uppländernas kullar för odling av den columbiska revolutionens mirakelgrödor majs och potatis hastigt och lustigt torka ut och erodera de rika loess-jordarna som kejsardömet alltid förlitat sig på. De sociala katastrofer som drabbade Kina under 1800-talet följde alltså ett anrikt historiskt mönster.

Inte heller Europa har undkommit avskogningens katastrofer utan andan i halsen. Flygsanden i Halland är ett litet minne av det 1800-tal som höll på att erodera hela Nordvästeuropas jordbruksjordar som följt av avskogning. Hade inte fossila

bränslen och de väldiga spökarealerna i Amerika i sista stund vänt på steken hade Europa gått samma väg som Qing-Kina under 1800-talet, enligt forskare som Keneth Pomeranz med flera.

De där spökarealerna i Amerika levererade säd från Mississippi-flodens väldiga slätt genom att man plöjde upp en mycket rik, men skör jord. Skulden förföll till betalning under sent 1920-tal. Den »dustbowl« som följde var del av den stora depressionen under 1930-talet – socioekonomiska katastrofer som följd, minsann.

Samma slätt kunde komma i bruk igen med hjälp av den »gröna revolutionen« i jordbruket: fossila bränslen till vattenpumpar. Fossilt vatten från Ogalalla-reservoaren under Mellanvästerns slättland har sedan dess försörjt USA och världen med säd, men även där på lånad tid. Reservoaren töms i snabb takt samtidigt som den förr metertjocka myllan sjunkigt ihop till en tunn hinna näringsfattig jord som endast med konstgödsel i överflöd tillsammans med det fossila vattnet håller produktionen uppe. Klockan tickar för Mellanvästerns monokulturer av majs, potatis, soja och vete; tickar där som på många andra viktiga slättiländer, som på Gula flodens, där vattenreservoarerna är lika hotade och följderna av en erosionsepisod lika kataklysmiska.

Den ymniga skogens två mysterier

Så. Dagens jordbrukssystem är verkligen effektivt – men bara i en mycket kringrand mening.

Amazonasfolken som skapade *terra preta* kan ha levt i tätbefolkade samhällen. Uppskattningar från forskarna gör gällande att skogen kan ha rymt en civilisation med över tjugo miljoner människor. Det är inte att undra på, skogar är ekologiska ymnighetshorn.

Åkern är faktiskt torftig och klen i produktionen i jämförelse. Sädesjordbrukets nettoproduktion av biomassa är långt lägre än naturliga ekosystem. Mätt som primärproduktionen netto av biomassa i form av

kalorier per ytenhet får Dave Jacke och Eric Toensmeier i en sammanräkning fram en jämförelse mellan femton olika ekosystem, där skogar ligger högst tillsammans med träsk och algfyllda flodmynningar. I denna beräkning är till och med tempererade skogar dubbelt så produktiva som jordbruksländer under plog också med inräknade fossila insatsvaror till dessa. Skulle man dra ifrån energin i insatsvarorna som används på dessa jordbruksländer skulle deras nettoproduktion bli negativ. Andra beräkningar har gjort uppskattningen att dagens industriella jordbruk använder tio energienheter för att producera en enhet mat, en absurd invertering av fysiokraternas enda produktiva näring.

Vi står så inför ett fascinerande dubbelmysterium. Skogen är minst dubbelt så effektiv på att producera kalorier som sädesjordbrukets plöjda slätter.

1. Varför utkonkurrerades då skogs-trädgårdarnas kulturer?
2. Vad kan skogen som modell bidra med i dag för att leda oss ut ur industrijordbrukets många hotande problem?

Permakulturen som skogens universallösning?

Den senare frågan har slagit tusentals och åter tusentals människor jorden runt som under de senaste fyrtio, femtio åren arbetat med industrijordbruk och oroats av dess följder. Från hundratals håll har de, från såväl traditionella praktiker som vetenskapliga fält angränsande till ekologi och agronomi, testat fram sätt att odla som enligt många av experimentörerna lovar något så sällsynt som riktiga, praktiska lösningar på världens hotande trippelkris i försörjningssystemens kopplingar till energi, ekologi och ekonomi (om denna sista mening var komplicerad är det för att trippelkrisen själv är det). Skogen framträder här som något helt annat än en dömd kvarleva natur, den växer upp ur askan som själva modellen för framtida lösningar.

Skogens modell – en universallösning?
1978 gav Bill Mollison och David

Holmgren ut boken som ses som startskottet för den permakultur-rörelse som i dag samlar trädgårdsentusiaster och desperata civilisationskritiker under ett och samma lövtak. Holmgren och Mollison insåg i sin förtvivlan över industrijordbrukets självdestruktiva tendenser att skogen var den raka motsatsen till detta system. Skogen var modellen för den permakulturella lösningen.

Skogen var ett odlingssystem utan behov av fjärran insatsvaror, långt mer produktivt och självreglerande vid yttre störningar. Orsaken var förstås *kombinationen* av arter i ett sådant system som skogen, där alla näringsnicher fylls och kompletterar varandra med minimalt spill nedströms. Därtill gjorde det allt det man märkte saknades först när skogen avverkats – hindrade erosionen, renade vattnet, band kolet. En tempererad skog i god vigör har uppemot 15 procent kol i jorden. En plöjd åker i dagens jordbruk kan ha så lite som 0,2 procent. Skogen är en kolsänka – det är därför skogsskövlingen för sädesjordbruk är en värre klimatbov än jordbrukets i sig ohållbara användning av fossila insatsvaror.

Omvänt inser i dag de permakulturister som utvecklat Mollisons och Holmgrens idéer att man genom att reversera denna process samt driva upp trädgårdar och ätbara skogar på utslitna åkrar kan minska koldioxiden i atmosfären drastiskt. Skogen är självklart lösningen också på klimatkatastrofen. Det enda som behövs är att utforma skogarna så att de ger konkurrenskraftiga skördar och i sin tur utforma alla andra ekonomiska och sociala system så att de liknar skogarna.

Utformningen av själva trädgården efter en skogs modell innebär att plantera växter tätare än vanligt och bygga i nivåer av träd, buskar, rankor och marktäckare. Utformningen kräver då att man noga beaktar synergierna arterna emellan i allt från kompletterande sol-, närings- och vattenbehov till symbioser och ackumulation av näringsämnen som kan gynna angränsande arter. Väl uttänkt kan ett sådant eko-

KLIMATET
VÄNTAR
INTE

Permakultur

Det kommersiella, industriella jordbruket utarmar jordarna och behöver mer och mer insatsvaror i form av fossila bränslen och gifter för att ge avkastning – som ändå avtar. Det är definitionen på ohållbart. I ett sammanhang där hållbarhet är allt.

system fortleva utan mycket vidare ingrepp och bara vara och fortsätta vara – ätbart. Men, »skogen« blir en trädgård i dess verkliga innebörd av en konstgjord miljö, med kombinationer av arter som inte förekommer naturligt.

I 40 år har permakulturer utvecklat små som stora lösningar, för tempererade såväl som för tropiska klimat, för urbana som för rurala miljöer. Experimentlustan är demokratiskt vild och svåröverblickbar till sin heterodoxa karaktär. Syrsor uppfödda i källaren på matrester från köks-trädgården samsas med huskonstruktionstips och lösningar där byggnaderna samverkar med trädgården själv.

FÖLJANDE EXEMPEL på permakulturella designlösningar kunde hundrafaldigas:

Temperaturregleringen av boningshus kan delvis överlätas på trädgården, utan behov av mänskligt arbete eller Googles »smarta« elektroniska system »Nest«. Rankväxter odlade mot söderväggar växlar värmen automatiskt i hus över året. På sommaren kan de förutom att producera frukt (vin, kiwi, vad man vill) fånga solenergi och därför kyla ner huset. När de släpper löven på vintern släpper de i stället in mer solvärme och huset värms. Växt-hus, boningshus och hönsgräddor placeras i permakulturella system vägg i vägg. På så sätt reglerar de varandras varierande temperaturer under ett dygn utan tillsatt yttre energi, arbete eller värmepumpar från Kina.

Solvärme som släpps in i boningshusen från söderliggande växthusfönster kan lagas i tjocka ler- eller stenväggar. Rätt konstruerade kan denna värme hålla ett välisolerat hus behagligt tempererat vintern ut endast med den termiska energi sommaren gett.

Glöm trekammarbrunn och artificiellt kväve från Bayer. Vattenrening av avlopp kan ledas in i mikrovåtmarker där bakterier neutraliseras. Särskilt planterade ackumulationsväxter pumpar upp näringsämnen igen, svampars rhizom distribuerar de cirkulerade ämnena tillbaka till nyttoväxterna efter var och ens unika behov – också detta utan smarta AI-lösningar och drönare.

Skadedjursbekämpning kan överlätas på systemet självt. Utformningen av en permakulturell »skog« stannar inte vid växterna. All artrikedom går att konstruera in i landskapet. Dammar kan grävas ut på sankplatser, höga strandbankar till dem i söderläge ger en vattenspegel och ett vindskydd som tillsammans gör att långt mer värme- och vattentörstande växter kan trivas på våra mordiska breddgrader.

Artrikedomen är i sig grundstenen i ett jordbruk som utan industriella gifter klarar sig undan skadedjursinvasioner. Dammar och buskage, öppna och stängda ytor om vartannat garanterar att ingen art får ett stort övertag: omnivorer till grodor, spindlar och fåglar får uttänkta nischer i miljön att trivas i varifrån de håller nere den insektsart som för tillfället frodas mest. Resultatet blir en ekologisk balans där människans enda uppgift blir att skörda och dela skörden med andra arter.

Det är lätt att inte se skogen för alla träden när man försöker förstå permakulturens kärna. Ylva Arvidsson, som är medförfattare till den första stora boken om Permakultur på svenska, insisterar på att man inte ska stirra sig blind på den trädgårdsodling mycken praktisk permakulturdessign kretsar kring, och än mindre på subkategorin skogsträdgårdar.

– Det permakultur ger dig är ett öga för funktion. Vi tittar på systemet hela tiden, säger hon till Ordfront magasins Podcast, #9 i januari.

CENTRALT FÖR PERMAKULTURENS sätt att utforma miljöer enligt henne är försöken att alltid, i varje situation sluta kretsloppen av energi och materia. Permakulturens insikt är att de sätt som finns för att hålla undan skadedjur och gödselodlingarna, utan varken fossila insatsvaror eller stort kapital, kan inspirera till liknande lösningar på ytterligare områden. Mängder av arbetsuppgifter vi i dag i onödan använder maskiner till på ohållbara sätt kan överlätas på väl utformade mer naturliga system i människans tjänst.

Detta är i alla fall permakulturens teori och löfte. Tankearbetet är väl utveck-

lat, men så omfattande och öppet mot så många och stora andra forskningsfält att experimenten som genomförs ännu måste ses som småskaliga fallstudier i relation till överbyggnaden.

Sedan Mollison och Holmgren publicerade sin bok har en rörelse vuxit fram mer eller mindre spontant organiserad utifrån och globalt. I dag finns nationella permakulturföreningar i de flesta av världens länder säger Chris Druid som varit ideellt organiserad i svensk permakultur sedan 90-talets början. De utgör kärnan i en rik utbildnings- och informationkultur, ute på nätet såväl som nere i myllan. Druid vittnar om ett ökande intresse, särskilt under det senaste decenniet då den svenska föreningen flerdubblat sitt medlemsantal till runt 500 och folkhögskolor och studieförbund börjat ge kurser vid sidan av de som organiseras genom kursgårdarna.

I SVERIGE HAR ÄVEN akademien gläntat på dörren. Mindre experiment med permakultur, skogsträdgårdssystem och urban gerillaodling har börjat samordnas och bilda den empiriska grunden för ny agrikulturell systemvetenskap. Under 2010-talet har flera artiklar och konferensbidrag publicerats, med Christina Schaffer på Stockholms universitet och Johanna Björklund vid Örebro universitet i spetsen. Men trots fyrtio år på nacken och mängder av enskilda framgångsrika försök jorden runt är denna skogens metod ännu inte etablerad vid jordbrukshögskolorna. Där regerar ännu kung monokultur.

Utformning av odlingar efter skogens modell ser alltså ett snabbt ökande intresse, samtidigt som fler och fler försöker livnära sig på permakultur – genom att hålla kurser, skriva böcker och bli småbrukare. Permakulturellt utformade gårdar brottas med att på samma gång göra produktionen kommersiellt framgångsrik och producera de ekologiska och sociala värden som monokulturella och fossildrivna gårdar lever på att tömma. Det är en ojämnhet, en som i Amazonas likväl som i Norden ser ut att bara ha en utgång.

VIDARE LÄSNING

Permakultur på svenska

Arvidsson, Ylva, Johan och Siri, *Permakultur. Framtiden i din trädgård*, Borrabo förlag, Falköping, 2017.

Tidskrift om Permakultur, Nordiska permakulturföreningarnas medlemstidning.

Sjöberg, Annevi & Weiss, Philip, *Skogsträdgård: odla ätbart överallt*, Stjärnsund, 2018

Svenska permakulturföreningens hemsida: www.permakultur.se

Whitefield, Patrik, *Permakultur i ett nötskal*, Föreningen Permakultur i Sverige 2016 (1993)

Några viktiga verk internationellt om permakultur och skogsträdgårdar

Dave Jacke with Eric Toensmeier, *Edible forest gardens. Ecological vision and theory for temperate climate permaculture*. Chelsea green publishing, Vermont, 2005.

Holmgren, David, *Permaculture: principles & pathways beyond sustainability*, East Meon, Permanent Publications, 2011.

Mollison, Bill & Slay, Reny Mia, *Introduction to Permaculture*, Tyalgum, Tagari, 1994.

Vitt och brett om jordbrukets historia och ekologiska implikationer

Federico, Giovanni, *Feeding the world. An Economic History of the World, 1800-2000*, Princeton University Press, 2005

Mann, Michael, 1491. *New Revelations of the Americas before Columbus*, 2006

Pfeiffer, Dale Allen, *Eating Fossil Fuels: Oil, Food and the Coming Crisis in Agriculture*, Gabiola Island BC 2006 (finns också som gratis Pdf).

Pollan, Michael, *Botany of Desire: A plants eye's view of the world, 2001; An Omnivore's dilemma: a natural history of our meals*, New York, 2008; *Till matens försvar*, Ordfront, 2008

Pomeranz, Kenneth, *The Great Divergence: China, Europe, and the Making of the Modern World Economy*, Princeton, 2000

Scott, James C., *Against the Grain. A Deep History of the Earliest States*, New Haven och London, Yale University Press 2017.

Special report: »The foresting of the West«, *The Economist*, november 2017.

Skogen som revolutionär gerillastrategi

Om skogens mysterium väckt tusentals entusiaster till ivrig jakt på lösningar syns jakten på svar på mysteriets andra del ha kammat tunnare. Varför utkonkurrerades och utkonkurreras alltjämt de ekologiskt komplexa och produktiva skogarna av de ekonomiskt komplexa och mätt i biomassa långt mindre nettoproduktiva monokulturerna på slätterna?

Den ekonomiska historia som skrivits kring denna fråga har förändrats under senare års allt mer djuplodande forskning arkeologiskt och genetiskt. Vid skogsbrynet till historieskrivarnas åkrar har trädgårdsbarbarer stigit fram.

Tidigare framställdes övergången till jordbruk som en relativt snabb process, en »neolitisk revolution«, där staterna, bofastheten och odlingen av säd satt samman i ett paket. Nu tyder forskningen på att bofasthet och samlevnaden i städer kan ha uppkommit oberoende av stater och säd och ha föregått de senare med flera tusen år. Kulturer utan detta neolitiska paket levde också kvar längre och mer framgångsrikt än vad som ofta uppmärksammas i den historiska litteraturen. Det är inte bara Amazonas trädgårdsbarbarer som lever i stora kulturer utan stat så sent som 1492.

Tvärtom är troligen en tredjedel av världskartan utanför staternas kontroll och i händerna på barbarer utan intresse i sädesjordbruket och dess statsformationer år 1600. Men staten ser mest säden. När de engelska kolonisterna vandrade in i Nordamerikas stora, glesa skogar vid just denna tid såg de bara ett *terra nullius* redo att inhägnas som privat egendom och läggas under plogen för den driftige. De såg inte att de gick genom indianska odlingar i väl underhållna skogar för jordbruk och jakt. Då de inte såg kända grödor, betryggande stängsel eller plöjd mark, såg de bara skog.

Den radikale jordbrukshistorikern James Scott påpekar i boken *Against the Grain* att sädesjordbruket är intimt förknippat med uppkomsten av staten, inte av staden. Säd fyller nämligen alla förutsättningar för att en stat ska kunna uppträda med sina skatter. Vid sädesjord-

bruk skördas allt på en gång, det är i detta produktionssätt tvunget att periodiskt koncentrera matprodukt och arbete och båda kan därför lätt kontrolleras; säden måste lagras och därifrån fördelas; den är bunden till en plats under sin odling och måste vaktas; den är energirik per viktenhet och kan transporteras effektivt; säden är mycket svår att dölja (till skillnad från rotfrukter och perenner). Sädesjordbruket är på alla dessa sätt politiskt mycket sårbart, utöver de ekologiska sårbarheter vi redan nämnt. Det är just sårbarheten som är dess storhet. Som man säger i teknikbranschen – sårbarheten »is not a bug – it is a feature!«

Det uppstår därför inga stater kring perenna växter eller resilienta ekosystem. Att kunna hämta sin föda från oerhört diversifierade ekosystem och källor gör att det inte finns en enda strategisk vara att kontrollera. Ingen olja, inget vete – ingen centralmakt.

Det är här vi står med permakulturens grandiosa projekt och tittar ut över 2000-talet. Skogens mysterium är till sitt innersta hjärta frågan om annat än ekonomisk effektivitet och teknisk utveckling. Att etablera ätbara skogar som sköter sig själva på våra grönområden i och kring våra städer är utan tvivel görbart. Väl etablerad är en sådan skog antagligen ytterst produktiv också utan mänskligt arbete annat än för skörd och gallring. En ätbar skog behöver inte ätas, den är bara ett ständigt närvarande alternativ till plastpaketerad sushi. Sett från detta perspektiv borde inga invändningar kunna lyftas mot det. Men frågan i hjärtat av mysteriet till varför skogen skövlas för sädens fromma är en annan. Den är om permakulturens inprogrammerade politik är så pass pragmatisk att den kan mäta sig med monokulturerna med de mått på effektivitet dessa skapat för sig; eller om dess logiska mål med ymnig mat i *permanent regenerativa system*, där arbete blir mindre centralt, oundvikligen är politiskt revolutionärt.

DANIEL BERG är doktor i ekonomisk historia och återkommande skribent i Ordfront magasin. Han programleder dessutom sändningarna av Ordfront magasins Podradio.

KAMP I BRASILIEN

Brasiliens nya president Bolsonaro har en enormt **dålig kvinnosyn**, uttalat sig som stolt **homofob** och gått till val på **rasistiska och antidemokratiska åsikter**.

Risken är stor att det blir urfolken och Amazonas som drabbas värst av Bolsonaros politik. Han vill sätta stopp för miljöorganisationers aktiviteter i Brasilien och **riva sönder** de hinder som finns för att kunna skövla regnskogen.

Dessutom har hans kommande jordbruksminister Tereza Cristina valt ut ett område **stort som Frankrike** för skövling.

Men hoppet är inte ute. Tillsammans med våra allierade har vi mobiliserat oss, **men vi behöver fler som stödjer vårt arbete.**

Indianer luktar, är obildade och pratar inte vårt språk... synd att Brasiliens kavalleri inte var lika effektiva som det amerikanska i att utrota indianerna.

President Jair Bolsonaro

**Swisha en gåva till 900 54 22. Stöd vårt viktiga arbete i Brasilien.
Läs mer på www.amazonwatch.se/etc**

AMAZONAS

- en grogrund för våld i Bolsonaros Brasilien

Amazonas är hem för ungefär 400 olika urfolk. Dessa lever nu under hot från landsbygdsmaffians skoningslösa våld - en direkt effekt av presidenten Jair Bolsonaros attacker mot urfolkens rättigheter.

Brasilien, samma månad som den högerextreme Jair Bolsonaro tog makten, blev en urfolksperson från delstaten Mato Grosso kidnappad, torterad och brutalt misshandlad av tre män. Turligt nog lyckades mannen fly och fick vård i en närliggande by, men hans ena arm gick inte att rädda och amputerades. I sitt uttalande till myndigheterna berättade urfolksmannen att de tre männen vid upprepade tillfällen under attacken förklarade att nu när Bolsonaro är president är det »tillåtet att döda indianer«.

Kort efter denna händelse uppdagades en plan att mörda en av Brasiliens viktigaste urfolksledare Rosivaldo Ferreira da Silva som bor nära urfolksreservatet Tupinambá i delstaten Bahia. Rosivaldo Ferreira da Silva har haft en långt gången konflikt med mäktiga lokala landägare som varit involverade i att invadera de landområden som tillhör hans folk.

Några veckor senare gick tre män in i byn Joãozinho Guajajara i delstaten Maranhão och sköt en viktig ledare för Guajarara-folket. Tursamt nog överlevde även han attacken.

Dessa är bara några incidenter mot urfolk i Brasilien som skett i år och lokalt kallas detta för »Bolsonaroeffekten«. Dessa attacker arrangeras av landsbygdsmaffian som är inspirerade av de institutionella attacker mot urfolkens rättigheter som kommer direkt från President Bolsonaro själv. Urfolksledaren Adriano Karipuna, från ett område i Amazonas som heter Rondônia, berättar:

»Bolsonaro predikar att [urfolken] inte behöver mark, att de inte arbetar och att vi är som djur i ett zoo. De som redan var tillräckligt onda att invadera våra territorier har nu (presidentens) stöd.«

AMAZONAS ÄR den mest artrika tropiska regnskogen som existerar. En hektar av Amazonas innehåller fler arter av träd än vad som finns i hela USA och Kanada tillsammans. Den biologiska mångfalden är helt enkelt enorm. Vattenkondensering, avdunstning och transpiration över Amazonas är centrala drivkrafter för den globala atmosfärens cirkulation. Amazonas är helt enkelt enormt viktig för vår planets ekosystem.

Amazonas är även hem för ungefär 400 olika grupper av urfolk. Dessa människor är beroende av regnskogen för sin fysiska och kulturella överlevnad och de har varit dess förvaltare i årtusenden.

Det bästa sättet att stoppa de hot som Amazonas står inför är att erkänna urfolkens rätt att leva där de bor och att involvera dem i förvaltningen av regnskogen. Urfolken har sedan länge mobiliserat sig i gräsrotsrörelser för att motstå industriell utvinning och detta har alltid varit en farlig kamp. Många har blivit hotade, misshandlade och dödade i sin kamp att försvara deras hem. Indirekt för dessa urfolk en kamp åt oss alla genom att försvara en av vår planets absolut viktigaste ekosystem.

Amazonas motsvarar i storlek ungefär tolv stycken Sverige och sträcker ut sig över nio länder. Det är i Brasilien som den största delen befinner sig, hela sextio

procent, och därför är det som nu sker i Brasilien extra skrämmande eftersom det kan komma att påverka en sådan stor del av Amazonas.

SITUATIONEN I BRASILIEN är mycket allvarlig. Urfolkens liv är direkt hotade och därmed även regnskogen. Mer än någonsin. Bolsonaro vill lösa Brasiliens ekonomiska problem genom att skövla Amazonas. Bland annat vill han att marken skall användas till sojaodlingar och betesmark åt nötkreatur, gruvindustrin ska få tillåtelse att öppna fler gruvor och fler dammar skall byggas. Detta kan Bolsonaros regim endast göra genom att systematiskt avveckla alla de institutioner som funnits för att just precis skydda Amazonas och dess urfolk från sådan exploatering.

Just nu är cirka fjorton urfolksterritorier under direkt attack. Urfolksledare rapporterar om hur statligt skydd totalt försvunnit i samband med Bolsonaros farliga retorik. Nu kan olaglig skogsavverkning, markstöld av gruvbolag och andra kriminella aktiviteter ske med total straffrihet.

FUNAI (Fundação Nacional do Índio, på svenska ungefär Nationella Urfolksmyndigheten) är en brasiliansk myndighet som tidigare skyddat urfolkens intressen och kultur, men en av Bolsonaros första åtgärder som president var att underminera FUNAI som inte längre har mandat att identifiera, avgränsa eller fastställa urfolkens landområden. Detta är i linje med Bolsonaros vallöfte att urfolken inte ska få »en enda centimeter ytterligare mark tillbaka.«

FOTO: MAIRA IRIGARAY

Att Bolsonaro vill öppna Amazonas för företag kommer resultera i enorm skogskövling och utsläpp av stora mängder växthusgaser, men han är inte den enda boven i dramat. Företagen som har accepterat Bolsonaros inbjudan att tjäna stora summor på utvinning i Amazonas, samt de finansiella intuitioner som tillför kapital, är alla lika skyldiga.

LANTBRUKSNÄRINGSFÖRETAG, speciellt de som arbetar med soja- och nötköttsproduktion, är ledande när det handlar om skövling av regnskogen och brott mot mänskliga rättigheter. Eftersom sådana företag alltid behöver mer mark för att odla sina grödor och betesmarker för nötkreaturen trycker de sig allt djupare in i Amazonas, vilket leder till att dessa företag – i just Brasilien – ligger bakom hela nittio procent av skogskövlingen.

Självklart är Bolsonaros nära relation till dessa lantbruksnäringföretag inte en isolerad förekomst. Tidigare administrationer i Brasilien arbetade också för att underminera miljömässiga och mänskliga rättigheter i syfte att exploatera regnskogen. Det krävdes en kollektiv kamp mellan urfolk i Brasilien och deras allierade internationellt för att tvinga regeringen och företagen, som var verksamma i Amazonas, att bromsa skogskövlingen, som fram till nu har varit relativt avstannad.

Omvärlden måste ta ett tydligt avstånd från Bolsonaros planer att plundra världens största tropiska regnskog, men i Brasilien är det svårt att ta en sådan position.

FOTO: AMAZON WATCH

Bolsonaros retorik har snabbt skapat en situation där det är direkt livsfarligt att öppet kritisera eller aktivt arbeta emot hans planer, speciellt för urfolken som alltid haft en lägre status, och mer nu än någonsin.

En regnskog som mår bra är vårt bästa försvar mot klimatförändringar. Världens tropiska skogar absorberar för närvarande cirka tjugo procent av den koldioxid som produceras av förbränningen av fossila bränslen. En femtedel av vårt sötvatten finns i Amazonas. Genom att stödja urfol-

kens kamp skyddar vi inte bara urfolken själva, men även Amazonas. Och i slutändan även oss själva.

ALEX BREKKE är generalsekreterare för Amazon Watch Sverige och var med att grunda organisationen i Sverige 2014. Utöver sitt engagemang för regnskogen och urfolkens rättigheter är Alex Brekke även vice ordförande för Spädbarnsfonden.

Amazon Watch är en ideell organisation med 90-konto som internationellt varit verksam i över tjugo år. Den arbetar efter principen att den mest effektiva metoden att rädda och bevara regnskogen är att stödja urfolkens ansträngningar att skydda liv, natur och kultur enligt deras önskemål och behov.

På spaning efter NYA progressiva politiska PLATTFORMAR

Det senaste årtiondet har skakat om invanda politiska strukturer i Sverige, Europa och Världen. Efter finanskrisen 2008 och följande åtstramningspolitik föll socialdemokratin i Europa ihop i land efter land. Högerradikala och högerpopulistiska krafter har vunnit mark. Inte bara i Europa utan i USA, Brasilien, Indien, Turkiet, Israel ...

Men även vänsterpartier och rörelser av gröna, progressiva, humanitära krafter finner idag ny kraft. I USA har Bernie Sanders och på sistone även Alexandria Ocasio-Cortez visat att solidarisk, grön politik kan locka massor, även i kapitalismens förlovade land, och i Storbritannien fick Momentum Labour att svänga vänster. I Grekland kämpade Syriza mot åtstramningsförtrycket.

Även i Sverige försöker progressiva krafter hitta sprickor i partiblocken att växa upp igenom.

På de följande sidorna har vi träffat rumänska Demos, nya svenska gröna partiet Vändpunkt, och en av grundarna till spanska Podemos - den hittills kanske mest framgångsrika nya progressiva vänsterrörelsen.

I kommande nummer av Ordfrent magasin får du vara med när vi pratar med Reformisterna, socialdemokraterna som vill förändra Socialdemokraterna inifrån, som Momentum gjorde med brittiska Labour, och Extinction Rebellion, de gröna klimatanarkisterna som plötsligt ser ut som en massrörelse.

RUMÄNIEN:

Sträng regel hinder för nytt vänsterparti i EU-valet

RUMÄNIEN har nyligen fått ett progressivt och vänsterliberalt politiskt alternativ i form av Demos, men landets vallagar satte stopp för dem i EU-valet.

–Varje medborgare kan bara ge sitt förhandsstöd till ett parti inför EU-valet och det krävs 200 000 underskrifter för att få delta, säger Oana Băluță.

Hon är 39 år och docent i statsvetenskap på Bukarest universitet, och sitter i Demos verkställande utskott. Det är en varm, men regnig vardag i Bukarest. Staden är full av valinformation från olika partier inför valet till EU-parlamentet i maj, men hennes parti, Demos, deltar inte.

– Ribban är den högsta i hela EU, berättar hon.

Trots att Demos inte nådde ända fram är Oana Băluță inte besviken.

– Det är första gången vi deltar. Vi visste att våra chanser var små, men vi ser det som en övning i att nå ut och förklara vårt politiska program.

Demos kampanjresor gjordes till största delen med tåg. Det sticker ut i ett land där de flesta andra politiska partier vill satsa på fler motorvägar. Demos vill satsa på ett moderniserat och utbyggt järnvägsnät.

– Vi ser oss som ett grönt, vänster-liberalt parti, säger Oana Băluță.

I det starkt konservativa Rumänien är det problematiskt att överhuvudtaget beteckna sig som »vänster«. Det likställs ofta med kommunism.

Demos vill satsa på ökad jämställdhet, bekämpa våld mot kvinnor och andra utsatta grupper i samhället, och minska sociala

och ekonomiska klyftor. Som ett led i det arbetet vill partiet införa progressiv skatt i Rumänien, som nu har en platt skatt på 16 procent.

– Frågan om progressiv skatt är i praktiken död i dag, säger Oana Băluță. Det förknippas med kommunism.

Att stämpla något som »kommunism«, menar Oana Băluță, är ett sätt att helt enkelt förminska och osynliggöra vissa frågor och problem.

Demos startade som en medborgarrättsrörelse 2015 och blev ett parti först 2018. Nu satsar de på att växa lokalt med fokus på de nationella valen om några år.

LARS BJÖRK

Nytt grönt parti

I januari lämnar Carl Schlyter Miljöpartiet i direkt protest mot januariöverenskommelsen. Han och två andra Miljöpartiveteraner och riksdagsledamöter, Walter Mutt och Annika Lillemets, hade redan deklarerat att de inte ställde upp för omval. Nu har de bildat ett nytt parti, Vändpunkt, och ställer upp i EU-valet.

AV ABIGAIL SYKES

– Alla partier har i dag fel fokus. De utgår ifrån ekonomin. Men de vetenskapliga kraven borde komma först, och ekonomin anpassas efter dem, säger Carl Schlyter. – Allt fler upplever att de politiska och ekonomiska systemen inte gagnar dem. Det missnöjet måste man fånga upp i positiv kraft. Samtidigt måste vi förklara hur akut bråttom det är att vända artutrotningen och klimatkrisen och att det inte behöver leda till ett sämre liv.

– Inget annat parti i dag förenar solidariska och rättvisa skatter, en tro på att människor själva vet vad som är bäst för dem, en kraftfull klimatpolitik, med en decentralisering och återdemokratisering av samhället, säger Annika Lillemets.

STATSVETAREN NIKLAS BOLIN vid Mittuniversitetet ser många likheter mellan Partiet Vändpunkt och Miljöpartiet.

– Några har uttryckt att Vändpunkt liknar Miljöpartiet när det först bildades. Partiets grundare tycker inte att systemkritiken som en gång var bärande i Miljöpartiet finns kvar, och menar att vi måste göra mer radikala förändringar i samhällssystemen för att råda bot på klimatfrågan, klyftorna i samhället och så vidare. Även det här med kritiken mot intern demokrati inom partier känns igen från när Miljöpartiet bildades, säger Niklas Bolin.

Håller miljörörelsen på att bli mer radikal, och är Partiet Vändpunkt i så fall en del av den förskjutningen?

– Sveriges miljörörelse leddes i början av 2000-talet av personer med en uttalad strategi att inte tala för mycket om hoten, utan mer om hur bra allt är om man förbättrar miljön, säger Carl Schlyter. Men i dag ska vi inte längre rädda planeten för

FOTO: SVERIGES RIKSDAG

»Andra partier vågar inte fatta de klimatwbeslut som behövs. Vår vision är att förändra hela systemet«, säger partiets talesperson Carl Schlyter.

FOTO: SVERIGES RIKSDAG

»Det är väldigt viktigt i Partiet Vändpunkt att dela rättvist på både pengar, makt och betalt och obetalt arbete och politiskt arbete«, säger Annika Lillemets.

– Vi tror att vår politik skulle ge personer möjlighet att rösta för något i stället för att protestera.

ANNIKA LILLEMETS menar att Vändpunkt skiljer sig i grunden:

– För att få till bredare ändringar måste man driva opinion för det man tror på och påverka människors värderingar. Det har vi sett för lite av i många år. Man har bildat regering men försummat att bilda opinion, säger Annika Lillemets.

– Vår utmaning är att hinna få ut vår politik, snarare än en oro för att det här är idéer som människor inte skulle tycka om. Hur människor röstar kan förskjutas över tid. Vi känner att många partistrateger har sett Sverigedemokraternas framväxt och försökt hitta saker hos SD som de delvis kan fånga upp. Vi tänker inte jobba så, säger Carl Schlyter.

FOTO: MARLENE JONSSON

»Partiet Vändpunkt tar mer långtgående grepp än dagens Miljöparti i miljö- och klimatfrågor«, säger statsvetare Niklas Bolin.

våra barnbarn, utan för oss själva. Det känner vi på engagemanget i Vändpunkt.

Carl Schlyter menar att arbetet för ett miljövänligt samhälle och för högre livskvalitet måste gå hand i hand. Genom att minska konsumtionen kan många jobba mindre och därmed få mer tid till allt från familjen till politiskt engagemang, och även må bättre. Det här ser Vändpunkt även som en möjlighet att motverka populism.

ABIGAIL SYKES är frilansjournalist med fokus på omställningen till ett hållbart samhälle.

FOTO: ABIGAIL SYKES

Partiet Vändpunkt fick ihop dubbelt så många som de 1 500 underskrifter som behövdes för att kunna ställa upp i EU-valet. Här samlar Carl Schlyter och andra medlemmar namn utanför Malmö centralstation.

Det krävs stora förändringar för att skapa ett hållbart samhälle, menar det nya Partiet Vändpunkt. Bland annat måste de som konsumerar mest, betalar mest skatt.

FOTO: ABIGAIL SYKES

Fotnot:
En av Partiet Vändpunkts medgrundare Ylva Lundkvist Fridh har varit projektledare för två bokprojekt där artikelförfattaren Abigail Sykes medverkat (*Omställningsrörelsen* och *Omställningshandboken*).

Partiet Vändpunkt

Toppkandidaterna till EU-parlamentsvalet är Kitty Ehn, tidigare talesperson för Klimataktion och styrelseledamot i Jordens vänner, och Valter Mutt, före detta miljöpartistisk riksdagsledamot.

Hjärnan bakom PODEMOS

Podemos bildades 2014 ur en knippe partier och organisationer som protesterade mot åtstramingspolitiken. Ordfront magasin har träffat Vicenç Navarro, professor i statsvetenskap med svenska kopplingar och central i bildandet av vänsterrfronten.

AV ZETH ISAKSSON

Regeringen har utropat nyval, Katalonien vill bli egen stat, och Spanien lider fortfarande av sviterna efter finanskrisen för 10 år sedan. Arbetslösheten är katastrofalt hög, och välfärdssystemet är i spillror efter årtal av åtstramningspolitik.

Men på ett område ser det ljusst ut i Spanien. Endemokratiskochprogressivrörelse har lyckats samla en spretig vänster till en politisk kraft att räkna med: Podemos bildades 2014 och är i dag det tredje största partiet i Spanien, och har förändrat det politiska läget rejält: tvåblockssystemet i parlamentet är ett minne blott, och på lokalnivå sjuder Spanien av radikal aktivitet.

Enligt statsvetaren Vicenç Navarro var det inte bara finanskrisen som utlöste rörelsen som kom att bli Podemos. Fröet såddes med tredje-vägen politiken, 1990-talets högerfärgade socialdemokrati, menar han. Europas socialdemokriska partier blev »nya«. Storbritannien hade Tony Blair och Sverige Göran Persson, i Spanien hette han NN.

– Den traditionella vänstern har i regeringsställning vikt ner sig för nyliberal ideologi, säger Vicenç Navarro.

– Reformerna representerar inte längre socialistiska ideal och de representerar därför inte längre deras väljarbas. Om den traditionella spanska socialdemokratin hade stått kvar vid sina ideal hade Podemos inte funnits.

Socialdemokrater och konservativa försvarade under och efter krisen nedskärningarna med mantrat »det finns inga alternativ«; samma fras som Thatcher hade använt i sitt försvar för gränslös nyliberalism.

Men var det så? Fanns det inga alternativ till nedskärningar framtvingade av den globala finansmarknadens kapitalism?

Enligt Vicenç Navarro är föga förvånande svaret »jovisst finns det det.« Den progressive akademikern är en välkänd kritiker av Chicagoskolans så kallade nyliberalism. Han intar en position som påminner en svensk om

Vicenç Navarro

den svenska folkhems-socialdemokratien – och det har sin naturliga förklaring: Vicenç Navarro bodde i flera år i Sverige som landsflyktig undan Franco-regimen, umgicks med socialdemokratisk adel som makarna Myrdal, och har också skrivit om det svenska välfärdssystemet.

Runt om i Europa, menar Vicenç Navarro, har åtstramningspolitiken gjort livet mer knapert och osäkert för vanliga människor, arbetare. Eftersom den ekonomiska politiken har beskrivits som oundviklig av politiker till höger och i de gamla socialdemokratiska partierna, har folk hittat andra, om än falska, förklaringar till sin försämrade situation, och vänder sig till nationalism och främlingsfientlighet.

LIKNAVANDE ÅTSTRAMNINGAR genomfördes under krisåren över nästan hela EU. Euron skulle räddas till varje pris. Och även om de ekonomiska kostnaderna var kalkylerade så kom de politiska effekterna att bli ödesdigra. Högerextrema rörelser har vunnit fotfäste, traditionella arbetarröster har flytt socialdemokratien och nu stundar ett EU-val där det endast verkar finnas två alternativ, nyliberalism eller fascism, Macron eller Orbán. En dikotomi som även många socialdemokrater köper. Så, det finns alternativ? Men måste man välja mellan nyliberalism och nationalism?

»Absolut inte«, om man frågar Vicenç Navarro (och det gör vi ju.) Han är nämligen en av de som visade spanjorerna på alternativen.

Nedskärningarna i Spanien genomfördes inte utan motstånd. Miljontals människor tog till gatorna i enorma demonstrationer, i veckor och månader, och hundratals partier och organisationer ställde sig bakom protesterna. Där och då skrev Vicenç Navarro, tillsammans med Juan Torres och Alberto Garzón boken *Hay Alternativas!* (*Det finns alternativ*) med ett förord av Noam Chomsky.

BOKEN VISADE alternativen till till nyliberala nedskärningar. I stället för att frysa pensionerna visade de att fastighets-skatten, som nyligen tagits bort, kunde ha behållits, vilket skulle ha gett över 2 miljarder euro. I stället för att skära ner inom skola, sjukvård och omsorg med hisnande 25 miljarder euro så föreslog den progressiva trion att skattesmitandet på 44 miljarder euro skulle förhindras. Istället för att förvägra personer hjälp inom LSS kunde den spanska regeringen valt att inte modernisera sina pansarvagnar. Boken visade tydligt och pedagogiskt att för varje neddragning fanns det ett alternativ. Den visade att Thatcher-mantrat inte blir sant bara för att det sägs högt och ofta.

Podemos samlade protesterna runt ett gemensamt politiskt projekt 2014. En vänsterfront där flera mindre och större partier och enskilda enas om en gemensam plattform. Akademikern och tv-personligheten Pablo Iglesias Turrión blev rörelsens talesperson. Podemos antikapitalistiska, solidariska budskap kompletterades med från kritik av korruptionen i det spanska politiska etablissemanget. Efter bara ett år hade partiet vunnit cirka 20 procent av de spanska väljarnas förtroende, vilket gjorde dem nästan jämstora med de traditionella partierna.

VICENÇ NAVARRO var central i utformandet av partiets ekonomiska program. Med alla de alternativ som nu hade lästs av tusentals personer över hela Spanien kom både *Hay Alternativas!* och han själv att bidra till en av de mest framgångsrika vänsterrörelserna i 2010-talets Europa.

Jag träffar honom i hans arbetsrum på Pompeu Fabra-universitetet i Barcelona, full av frågor: Vad är förklaringen till socialdemokratins sammanbrott i Europa? Vad har vänstern i andra länder att lära av Podemos? Och hur stoppar vi högerextremismen?

VICENÇ NAVARRO är en av Spaniens mest välkända statsvetare. Han har skrivit 25 böcker och över 400 akademiska artiklar, ofta om ämnen om ojämlikhet och nyliberalism. Han var en del av den spanska underjordiska rörelsen mot Francos diktatur och flydde till Sverige under 60-talet. I Sverige arbetade han under Gunnar Myrdal innan han några år senare hamnade på London School of Economics. Vicenç har tidigare varit verksam på Oxford och arbetar just nu på John Hopkins University i Baltimore. Utanför akademien har han varit rådgivare åt Salvador Allende, Castro-regimen och Jessie Jacksons presidentvalskampanjer. Han har även agerat rådgivare åt WHO och Clintonadministrationen. På senare tid har han gjort sig känd genom att bland annat ha varit med att utforma det Spanska partiet Podemos ekonomiska program.

Det finns många likheter med i dag och 30-talet, på båda sidor av Atlanten, säger Navarro. Radikalhögerns framgångar bygger på att vänstern har övergett sina ideal. Det bästa sättet att samla politisk kraft är att samla och skapa en progressiv rörelse som ger alternativ och svarar mot väljarnas behov.

VICENÇ NAVARRO väljer att prata ekonomi, fördelningspolitik, skatter. Om hur socialdemokratisk politik måste föras, även om socialdemokraterna slutat vilja göra det. Vicenç Navarro berättar att de spanska socialdemokraterna valde att sänka skatter för rika och företag strax innan finanskrisen, skatten på kapitalinkomster sänktes med hela 39 procent. När sedan landet kom i ekonomisk knipa valde de ändå att behålla de låga skatterna. Så Podemos hade manegen krattad:

– Vi föreslog full sysselsättning och höjda löner för att öka efterfrågan, berättar Vicenç Navarro. Klassisk socialdemokratisk politik, raka motsatsen till vad nyliberalerna föreslog. I Spanien, såväl som i andra europeiska länder, så har inkomster från kapital ökat betydligt snabbare än inkomst från arbete och det är socialdemokrater som har stått bakom den här utvecklingen. Det är inte konstigt att de då också förlorar röster.

Detta är också enligt Navarro grunden till högerextremismens framgångar. Socialdemokrater över hela Europa väljer att fortsätta högervridningen. Jag tänker på Sverige och det så kallade Januariavtalet. Som ett gemensamt socialdemokratiskt och liberalt projekt ska arbetarpartiet föreslå försämringar i arbetsrätten, friare hyresättning och slopad värnsskatt. Exakt den

typen av reformer som kärnväljarna drabbas hårdast av. Samtidigt så är retoriken inte olik Thatcher-mantrat: detta var det enda alternativet.

ENLIGT NAVARRO har socialdemokratin ingen framtid om den fortsätter åt höger och blir ett socialliberalt parti bland andra. I stället så är det åt vänster som svaren finns. Han menar att det dels handlar om trovärdighet med sammanhängande politiska program, men också om att visa på något som skiljer sig från de övriga. Och som samhället saknar.

– Det finns många likheter med i dag och 30-talet, på båda sidor av Atlanten, säger han. Radikalhögerns framgångar bygger på att vänstern har övergett sina ideal. Det bästa sättet att samla politisk kraft är att samla och skapa en progressiv rörelse som ger alternativ och svarar mot väljarnas behov. Backa upp det med en ekonomiskt sammanhängande politik.

PODEMOS HAR flertalet gånger kallats vänsterpopulister. Detta av folk till höger som menar att deras ekonomiska idéer är omöjliga, och lovar mer än de kan hålla. »En enda lång önskelista«, beskrev en amerikansk tidning det spanska partiets ekonomiska program. En beskrivning som Navarro inte har mycket till övers för:

– Podemos är en paraplyorganisation, beskriver han. Några är inspirerade av Chavez, andra kom från det spanska kommunistpartiet. Och framförallt kom folk från de spanska socialdemokraterna, sådana som inte kunde stå för S-regeringens reformer. Vad som förenar oss är att vi var, och är, ett reellt alternativ till den sittande regeringens politik.

Till skillnad från många så kallade populistiska rörelser, så är Podemos ingen anti-rörelse. I stället för att fokusera på att vara emot globalisering, etablissemangen eller invandring så handlar det om att ge alternativ till nyliberalism och nationalism. Vore det möjligt i Sverige? Skulle en samland e vänsterplattform kunna bildas i skuggan

av januariavtalet? Enligt Vicenç Navarro är det en fråga om strategi.

– Det handlar om att partierna måste sluta fokusera endast på parlamentariska institutioner och inkludera hela samhället. Alla behövs för att vitalisera demokratin. Podemos har en tydlig gräsrotsstruktur och finns inkluderade på alla nivåer i samhället, i allt från frågor om bostäder till i välfärdens utformning.

– Och vi har redan expanderat till andra länder, fortsätter han. Momentum i Storbritannien växte fram som en rörelse inom Labours väljarbas; och de kom att ha betydande påverkan på Labours valframgångar 2017.

Det är också i den här miljön som vi kunde få se ett svenskt Podemos. Vad som startade som en reaktion mot neddragningar i den spanska välfärden kom att spridas till den brittiska vänstern, och när den nybildade socialdemokratiska föreningen Reformisterna presenterade sitt reformprogram nämndes just Momentum som inspiration.

Det handlar om att partierna måste sluta fokusera endast på parlamentariska institutioner och inkludera hela samhället. Alla behövs för att vitalisera demokratin.

REFORMISTERNA PRATAR om just de frågor som Vicenç Navarro just berättat var grunden till Podemos framväxt. »Klyftorna ökar även när Socialdemokraterna sitter vid makten«, slår Reformisterna fast och har helt rätt i det, ingen grupp i samhället har tjänat så mycket den senaste mandatperioden som den översta procenten. Karl-Peter Thorwaldson slog samtidigt fast att klyftorna inte varit såhär höga sen 1940-talet. Vi vet inte i dag om Momentum på sikt kommer att förändra brittisk politik. Vi vet inte heller om Reformisterna kommer göra det. Men vi vet att i Spanien

var det precis den typen av ojämlikhetsreformer som skapade grogrunden för en progressiv vänsterrörelse och vi vet att Podemos på riktigt kom att förändra Spaniens politiska hegemoni. Nyckeln låg i att på riktigt ge alternativ.

Enligt Navarro måste vänstern över hela Europa samarbeta och i grunden förändra EU, då hela projektet är byggt på just de idéer som varit den liberala näringen som högerextremister växt av. Navarro utvecklar inte hur ett sådant samarbete ska se ut, och vem vet, det kanske växer fram från grunden, som en europeisk gräsrotsrörelse? Ett europeiskt Podemos. För oss som inte vill välja mellan Macron och Orbán.

En frågeställning kommer jag på först efter att vi skiljts åt. Varför ger sig inte en så engagerad person in i politiken? Varför väljer akademiker att stå utanför? Jag skickar frågorna på mail. Navarro återkommer snabbt med svar:

– Vi måste analysera och förstå verkligheten för att kunna förändra den; för det behövs inte professionella politiker.

ZETH ISAKSSON är fil kand i historia och läser på statsvetenskap vid Pompeu Fabra-universitetet i Barcelona.

BERNIE SANDERS
är USAs socialdemokratiska hopp.

Podemos
enar vänsterkrafter
och lockar 20% av
väljarna.

Momentum
vred Labour åt
vänster.

Reformisterna
hoppas förändras
inifrån.

Syriza
Enhetsfronten mot
åtsramningarna fick
ge sig till sist.

FÄRNEBO FOLKHÖGSKOLA

Färnebo folkhögskola verkar för en värld byggd på rättvisa och solidaritet där demokratiska och mänskliga rättigheter garanteras alla. Visionen är en värld där det råder rättvis fred och där vi hushållar med jordens resurser.

FEMINISMENS RÖTTER, GRUNDER, DRÖMMAR OCH TANKESÄTT

Under denna kurs introduceras vi till feministiska rörelsers historia och tar oss an viktiga frågor; handlar feminism om kvinnor? Vilka konsekvenser har feministiska rörelser haft för hur världen ser ut idag?

Start 9 september 2019
Sista anmälningsdag 15 april

INTERSEKTIONELL SOLIDARITET OCH FEMINISTISK KAMP FÖR KLIMATRÄTTVISA

Under denna kurs lär vi oss bland annat om rasismens och kolonialismens historia och hur dessa påverkat särskilt kvinnor i de världsdelar som koloniserades.

Start 2 december 2019
Sista anmälningsdag 15 april

AGERA FÖR HÅLLBAR OMSTÄLLNING

I denna kurs lär du dig om de ekologiska och sociala utmaningar vi står inför idag. Vi tittar på globala utmaningar och lär oss om hur det går att arbeta lokalt för att ställa om till hållbar utveckling.

Start 19 augusti 2019
Sista anmälningsdag 15 april

LÄS MER OCH SÖK IDAG!
WWW.FARNEBO.SE

BOOK HAV

10 – 12 maj 2019

Karlskronas
internationella
litteraturfestival

bokohav.se

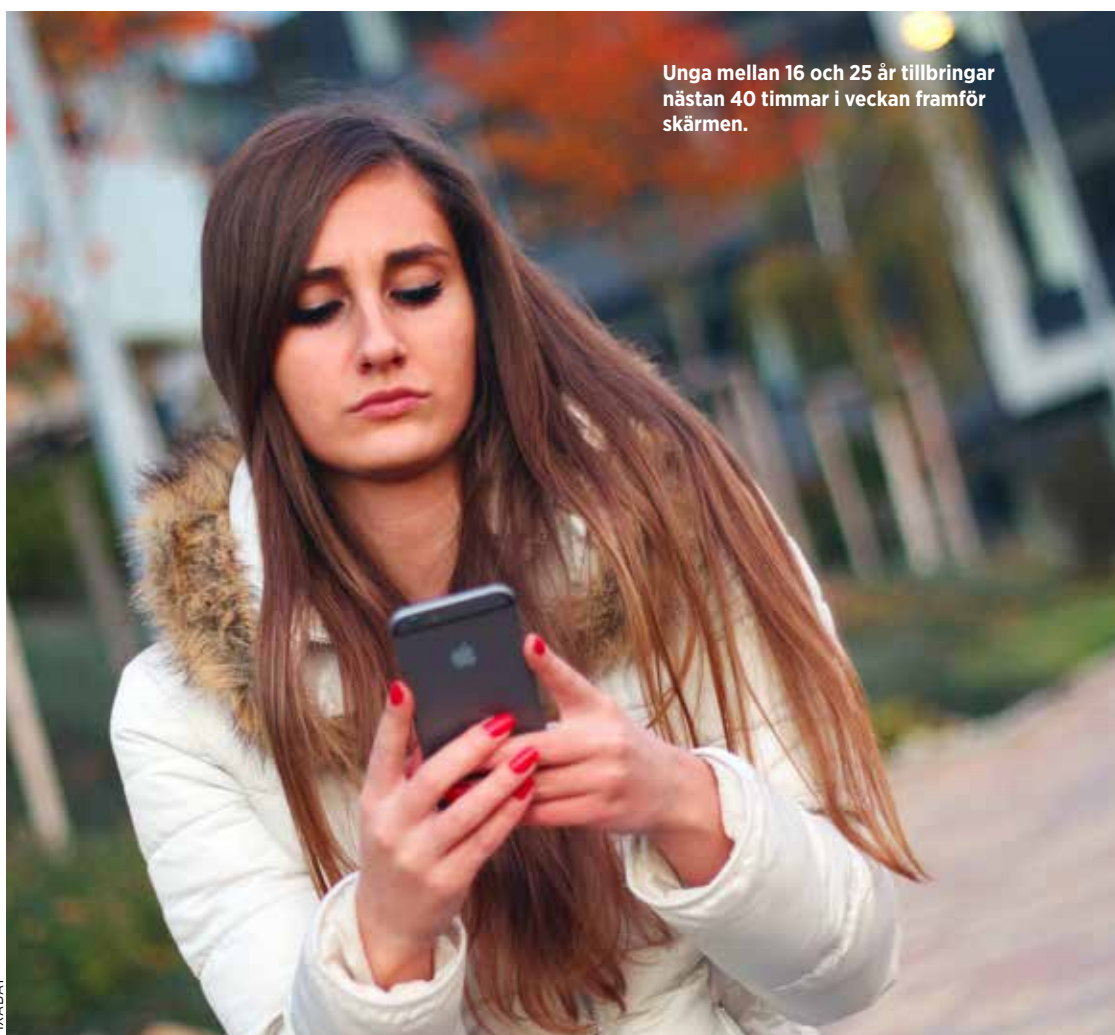
Sluglursöverdos ger dig depression

Vilken effekt har egentligen sociala medier på vår hälsa? Ditte Lundberg letar efter svar tillsammans med hjärnforskare och doktorer.

AV DITTE LUNDBERG

Den digitala utvecklingen har varit explosionsartad och först nu börjar forskningen komma ikapp hur den faktiskt påverkar oss. Studier visar att för många timmar med smartphonen kan leda till sömnsvårigheter och till och med depression. Ändå finns den i nästan varje tonårings hand, utan vidare reflektion från samhället. I dag har barn och unga vuxit upp i en digitaliserad värld, det är de som använder telefonen som mest. Medan pojkar ägnar största tiden framför skärmen åt spel, så är tjejer på sociala medier såsom Instagram, Facebook och Snapchat.

SAMTIDIGT HAR, enligt socialstyrelsen, den psykiska ohälsan bland ungdomar fördubblats under de senaste tio åren. År 2018 stod nittiotialister för 26 procent av besöken på landets psykiatriska akutmottagningar. De behöver oftast hjälp med ångest, kriser, panikkänslor eller självskadebeteenden. Den största gruppen är unga kvinnor i åldern 18-24 år. Förklaringarna är självklart komplexa och till viss del ovissa. En allt mer ojämlik skola, högre krav på arbetsmarknaden och en ökad individualisering i samhället har angetts som några av skälen. Men nu börjar även ungas internetanvändning ses som en faktor. Unga

Unga mellan 16 och 25 år tillbringar nästan 40 timmar i veckan framför skärmen.

PIXABAY

Hjärnforskaren Sissela Nutley anser att sociala medier kan ha en negativ inverkan på hälsan.

mellan 16 och 25 år ägnar nästan 40 timmar i veckan framför skärmen och allt fler studier visar att just unga tjejjers användning har en negativ effekt på självkänslan. Enligt en brittisk undersökning från 2017 av Royal Society for Public Health tenderar unga kvinnor att jämföra sig med andras, ofta redigerade, bilder på Instagram, vilket har en negativ inverkan på relationen till den egna kroppen.

EN AV DE SOM MENAR att sociala medier kan ha en negativ inverkan på hälsan är hjärnforskaren Sissela Nutley. Hon har bland annat skrivit boken *Distraherad: hjärnan, skärmen och krafterna bakom*. Hon förklarar att när vi ser bilder reagerar kvinnor och mäns hjärnor per automatik olika beroende på vad bilderna föreställer.

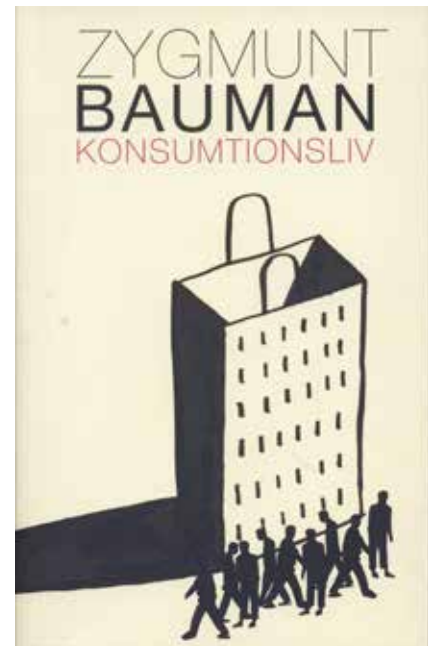
– Genom hjärnabbildningsteknik kan vi konstatera att när kvinnor ser bilder på kroppar reagerar de med mer aktivitet i de delar av hjärnan som har med rädsla och ångest att göra jämfört med män. Troligtvis är det en inlärd reaktion som har kulturella förklaringar. I samhället har vi en tydlig normbild av hur en lyckad kvinna ska se ut, det finns en representation av

idealet genom media under lång tid tillbaka som är starkare för kvinnokroppen än för manskroppen.

SOCIALA MEDIER har fört mycket positivt med sig. Vi kan upprätthålla kontakter med människor, hitta likasinnade och känna oss starka i det, vi kan mobilisera engagemang och skapa rörelser. Greta Thunberg är ett exempel på mobilisering via sociala medier. En miljon människor från alla världens hörn följer hennes vardagliga kamp genom Instagram. Samtidigt är de kommersiella krafterna starka och de ideal och normer som genomsyrar samhället i stort gör så även i den digitala världen.

SOCIOLOGEN ZYGMUNT BAUMAN skrev redan 2009, i sin bok *Konsumtionsliv*, att vi lever i ett konsumtionssamhälle som livnär sig på att göra oss medvetna om våra egenskaper som ständigt går att förbättra. Samhällets tillväxt är beroende av konsumentens upplevelse av misslyckande där falska behov av tillfredställelse och bekräftelse styr våra val. Ungdomar av i dag, menar Bauman, lär sig att leva i ett bekännelsesamhälle, de som månar om sin privata sfär riskerar att hamna utanför en gemenskap. De misstänks för att ha något att dölja. På internet ger vi en bild av oss själva som lyckade, som konsumenterna ska-

När sociala medier skapar känslor av samhörighet kan det vara positivt, men om de inte gör det så tycks det i stället bidra till att man känner sig mer ensam än innan man loggade in.

par vi en identitet, en illusion av ett lyckat liv. Alla ska på egen hand kunna bevisa sitt värde, att vi kan tillföra något. Vi indoktrineras till att marknadsföra oss själva.

I DAG HAR »att bygga sitt varumärke« blivit ett begrepp. Och på sociala medier kan antal följare och »likes« mäta popularitet. Risker är att vi börjar bedöma oss själva och andra utifrån en mätbar siffra i stället för att skapa en självbild inifrån och genom social interaktion, menar Sissela Nutley.

– När sociala medier skapar känslor av samhörighet kan det vara positivt, men om de inte gör det så tycks det i stället bidra till att man känner sig mer ensam än innan man loggade in. Unga förstår inte heller att det finns inbyggda algoritmer som styr hur mycket eller om bilden vi lägger ut syns i vännernas flöde.

Trots att ungdomar i olika studier upp-

ger att de får ångest och känslor av otillräcklighet när de spenderat mycket tid på Instagram tycks det vara svårt att hålla sig därifrån. Vilket har sina förklaringar. Eftersom teknikföretagen bakom dessa appar tjänar pengar på annonsintäkter vill de att användarna ska stanna kvar så länge som möjligt. Många sociala medier använder samma psykologiska mekanism som en enarmad bandit. Det kallas för intermittent förstärkning och innebär att det finns ett överraskningsmoment inbyggt i appen, en form av varierad belöning.

– Du vet inte exakt vad du kommer få när du öppnar Facebook eller Instagram. Ibland är det inte så intressant, men ibland får du stora belöningar i form av spännande uppdateringar eller »likes« och kommentarer på dina egna poster, säger Hoa Ly som är doktor i psykologi och medgrundare till rörelsen Time Well Spent Sweden. Ett initiativ från elva svenska teknikbolag som vill främja ett hälsosamt förhållnings-sätt till våra telefoner och att tiden vi är uppkopplade ska kännas meningsfull.

DET FINNS ALLTSÅ inbyggda algoritmer som styr hur mycket bilderna vi lägger ut syns och när vi får våra likes. Det som gör varierade belöningar så effektivt är att det tar lång tid att förändra sitt beteende när man väl är fast.

– Även om dina tre senaste tillfällen på Instagram inte var så belönande så finns det stor chans att du fortsätter öppna Instagram igen, nästa gång kan du ju matas av en intressant post från en vän, eller »likes« och kommentarer på något du själv lagt upp.

På ett väldigt grundläggande plan spelar man på vår hjärnas förkärlek för snabba belöningar.

Ofta tar det dock längre tid innan man får någon att fastna med intermittent förstärkning jämfört med omedelbar förstärkning.

– Därför belönas du mycket och ofta de första gångerna du till exempel använder

Instagram. På ett väldigt grundläggande plan spelar man på vår hjärnas förkärlek för snabba belöningar.

TIME WELL SPENT startade från början i USA, där har debatten om teknikens bak-sidor pågått längre än i Sverige. Före detta chefer i Silicon Valley har varnat för produkterna de själva varit med att arbeta fram. De har avslöjat hur vissa funktioner är skapade för att göra oss mer beroende som till exempel den röda färgen på avisering-meddelande. Att användaren måste svepa nedåt för att uppdatera påstås finnas där för att vi ska göra en aktiv handling, eftersom det är mer beroendeframkallande än om uppdateringen skulle ske automatiskt. Apples VD Tim Cook gick förra året ut och sade att barn inte bör använda sociala nätverk, någon vidare förklaring gav han dock inte.

Samtidigt har sociala nätverk blivit en plattform för en ny grupp makthavare i form av influencers, vilket i dag är många ungdomars drömyrke. Influencers, influencerare eller påverkare på svenska, är eftertraktade av företag för att nå reklamtrötta eller specifika målgrupper. För att vara en framgångsrik influencer ska du ha lyckats skapa en stor och lojal följarskara. Det ofta personliga och öppna tilltalet har skapat en känsla av att de är vänner med sina följare och det varje marknadsföringsföretag vet är att påverkan är som störst om informationen går via någon vi känner. Genom sociala medieprofiler köper företag trovärdighet och spridning. Beroende på hur många följare som de når ut till kan de få från några tusenlappar till 100 000 kr eller mer per samarbete. De som alltså gör det möjligt finns på andra sidan: följarna. Ofta unga tjejer som har de stora profilerna som förebilder och jämför sina egna liv med deras.

VAD VI VET i dag är att en stor del av dessa unga tjejer har en komplicerad relation till sin egen kropp och att se bilder på andras kroppar skapar ångest. I en svensk studie gjord av bland annat Länsförsäkringar 2018 där 4000 barn och ungdomar medverkar uppger framförallt tjejerna att de känner sig misslyckade och att de får en

sämre självkänsla när de jämför sig med andras flöde i sociala medier.

Genom forskning kan vi också se att utseendefixeringen sjunker allt lägre ner i åldrarna. Missnöje över sin kropp ökar risken för att med tiden utveckla ätstörningar eller depression. Den internationellt kände psykologen Steve Biddulph menar i boken *Raising girls* att en orsak till att unga tjejer mår allt sämre beror på vår kultur och en förändrad syn på barn. När flickor är åtta år har de redan börjat tänka på hur deras kropp ser ut. Företag har till exempel insett att 8-12 åringar är en köpkraftig målgrupp eftersom de är extra måna om att passa in. Flickor får tidigt lära sig att utseendet och kroppen är ett projekt som ständigt går att förbättra. Steve Biddulph skriver att flickor riskerar att förlora fyra år av sin barndom när den kommersialiseras, år de behöver för sin utveckling.

HJÄRNAN HAR OLIKA utvecklingsfaser genom livet och är som mest formbar när den är som allra yngst. Tonåren är en känslig period för formandet av identitet och det sociala samspelet.

– Under tonårstiden är man extra känslig för kompisars inflytande. Innan internet brydde man sig om vad familj och kompisar tyckte, säger Sissela Nutley och fortsätter:

– Nu söker man bekräftelse från människor man inte ens känner. Unga jämför sitt utseende och liv med kanske tusentals personer och ofta med förskönade bilder. Med sociala medier kan man både klättra högre i hierarkin eller uppleva att man faller djupare.

DITTE LUNDBERG är frilansjournalist

AKULTURV

Bibliosvek / Lafon/Stepanova / Bokamp

Århundradets sämsta tajming?

SAMTIDIGT SOM DEN STORA STATLIGA UTREDNINGEN

om en nationell biblioteksstrategi, *Demokratins skattkammare*, överlämnas till regeringen aviserar Stockholms stadshus omfattande besparingar på sina bibliotek. Utredningen vill »stärka och utveckla hela det svenska biblioteksväsendet«. Men Stadshusets »blågröna« allians med Jonas Naddebo som nybakat kulturborgarråd (utan relevanta meriter) vill dra ner.

Stockholms finanser är inte dåliga. Så varför dessa neddragningar? Stockholm är inget unikum, trots de stolta statliga ambitionerna. Uppåt en fjärdedel av landets bibliotek har fått minskad budget efter valet 2018.

Den statliga utredningens fromma förhoppningar om folk- och skolbibliotekens välgörande effekter måste manglas genom en rad kommunala pärleportar för att bli verklighet. Internationella biblioteket (IB) i Stockholm är ett skräckexempel på denna paradox, och på kommunal bibliotekspolitisk okunnighet. Det hotas av nedläggning i sin nuvarande form. Därmed splittras samlad kompetens och resurser för mångspråkig litteratur. IB:s verksamhet finansieras av två huvudmän: staten genom Kungliga biblioteket och Stockholms stad. IB är lånecentral och publikt bibliotek. Dess uppgift är att möta behov som finns i ett mångspråkigt samhälle och att stödja andra bibliotek i detta arbete.

Bibliotek är komplexa system, sinnrikt uttänkta för att kunna ge alla medborgare likvärdig, ofta avancerad, service. Att för en krass liten ideologisk besparing slå sönder detta vittnar om okunskap och nonchalans mot det demokratiska biblioteksuppdraget.

Kulturborgarrådet Jonas Naddebo (C) ser inga problem: »Det är en flytt och en nystart för att vi ska kunna öka intresset och besöken. I dag har vi också mångspråkig litteratur i alla delar av staden, vilket inte var fallet när Internationella biblioteket startades«, säger han till Dagens Nyheters reporter.

Kulturborgarrådet hade vid intervju tillfället bara varit chef över Stockholms kulturverksamhet en kort tid, så hans bisarra avsaknad av insikt är delvis begriplig. Obegripligt är däremot att han vill slå sönder den.

Man kan fråga sig hur den andra huvudmannen, Kungliga biblioteket, reagerar på detta beslut.

Biblioteken har mycket att kämpa emot. Sverigedemokraternas »intresse« för kultur inte minst. I deras ögon är förmodligen IB en svensk kvarnsten. Låt mig citera ur SD:s motion om biblioteksfrågor 2016/17:2208: »De svenska

biblioteken är en verksamhet som är finansierad av svenska folket, och bör primärt rikta sig mot svenska medborgare«.

Intresseorganisationen Sveriges kommuner och landsting, SKL skriver i Dagens nyheter (11/3) att den statliga utredningen »... har en snäv syn på vad ett skolbibliotek är«, eftersom *Demokratins skattkammare* skriver att varje skola bör ha minst en halvtidsanställd bibliotekarie.

Nej, SKL, där har ni fel. Utredningens syn på skolbibliotekens betydelse för lärande, läsande och demokratiutveckling, är grundad i forskning. Läs på, så skulle ni förstå varför det inte är effektivt med »skolbibliotekariestöd på distans«, eller att använda »folkbiblioteket runt hörnet«, som ni föreslår.

Så hur löser man denna gordiska knut där kommunerna drar ner sina kulturbudgetar och stänger filialer samtidigt som staten tilldelar biblioteken allt fler uppgifter? Är förstatligande en möjlighet? Ja, kanske. Men var den än kommer ifrån, så behövs en politik som förstår att biblioteken erbjuder läsningens fantasi och kunskap genom information. En demokratisk närservice för ett öppet samhälle.

MARIANNE STEINSAPHIR

VERKLIGHETENS FOLK PÅ RIKTIGT

Genom Marie-Hélène Lafons ögon blir vanliga människors liv så ovanliga som de egentligen är.

Sedan tidigare finns två romaner i svensk översättning av Marie-Hélène Lafon, *De sista indianerna* och *Annonser*. De till formatet tunna böckerna skildrar den franska landsbygden. Någon skrev att det var Le Pens trakter. Fast det märker egentligen inte läsaren så mycket av, för Marie-Hélène Lafon skriver inte läsaren på näsan om vare sig politik eller känslor. Hon frammanar snarare personer liksom bortglömda i det pågående livet. Hon är vardagens underskrivade nedtecknare i en egen tradition. Som ett fotoalbum med sparsamma noteringar och en och annan lucka där någon tagit bort en bild som väckte alltför tunga minnen växer personernas liv fram. Men det är ett bedrägligt lugn som läsaren vaggas in i.

Det finns anledning att vara försiktig med ordet skimra, det kan distrahera och föra tankarna till tonårsdagbokspoesi där varje sida har en söt blomma och livets lycka och olycka besvärjs i rimmade rader. Jag måste ändå få skriva att Marie-Hélène Lafons nya roman skimrar, men brutalt, och med en ofelbar språklig precision, i följsam översättning av Jan Stolpe, för språket här handlar inte bara om ordens absoluta tolkning utan om deras valörer, hur de fäster i sina sammanhang.

Huvudperson och berättare i *Våra liv* är den pensionerade revisorn Jeanne Santoire.

I sitt kvarter i Paris, i livsmedelsaffären Franprix, uppfinnar Lafon långa berättelser, livshistorier. Den som genom Lafons ögon lärt känna den effektiva kassörskan Gordana, ännu inte fyllda trettio, glömmer

hennes aldrig. Hon kommer »långtbortifrån, från stängda gränser, påtvungna landsflykter, skövlingar som historien utför när den med tunga slag krossar liv genom mer eller mindre hastigt hoptråcklade fördrag.» Och så har hon sina bröst som tar andan ur alla, »ansenliga och självsäkra...« Är det sexism Lafon ägnar sig åt? Nej, Gordanas bröst är Gordana på samma sätt som hennes klumpfot, hade hon fötts i ett annat land skulle hon ha opererats, varit »blond och solbränd, ryttarinna med stil ...« fantiserar berättaren.

Parallellt med de andras historier framträder Jeanne Santoires eget liv. Stor dramatik nedtonat till ett »c'est la vie«. Arton års gemensamt liv med Karim, fransk medborgare född i Algeriet, aldrig träffar han hennes syskon och föräldrar. Och en dag är han försvunnen.

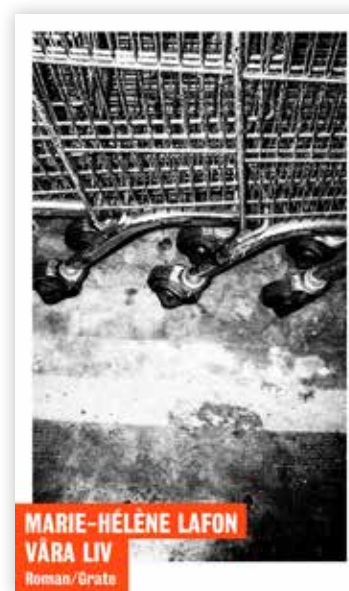
Jeanne Santoire är ingen olycklig människa, inte ensam, ingen muttrande kuf. Hon sjunger i kör, träffar syskon och syskonbarn, grannar. Hon tillbringar några veckor med sin åldrade far, hans sista sommar. Ofta kommer en av svägerskorna på besök, hon har varit socialassistent och är intresserad av människor utan att skvallra, »skvaller dödar affärer och människor« är ett valspråk hos familjen. Någon gång pratar pappan om kriget och att de inte ställt upp för människor som blev »jagade som råttor«. Marie-Hélène Lafons berättelser är tidsspeglar där personerna rör sig. Här finns haggor, madonnor, svinaktiga äkta män, änkor, kolonialism och svek.

Men »less is more«: ilskan får läsaren själv uppfinna.

MARIANNE STEINSAPHIR

FOTO-COPYRIGHT-JEAN-LUC PAILLÉ

Marie-Hélène Lafon
Våra liv
Övers: Jan Stolpe
Elisabeth Grate Bokförlag

Individerna, individen, lekballar för tidens kraft

Mästerligt av Maria Stepanova om minnet, släkten och kampen för att minnas.

I kvantmekaniken beskrivs hur subatomära partiklar saknar tidsriktning. Tiden, som vi känner den, är en konvention och upphör att existera på den extrema mikronivån. På den litterära kvantnivån uppehåller sig Maria Stepanova, (född 1972) som här introduceras på svenska med den prisbelönta *Minnen av minnet*, i glasklar, smidig översättning av Nils Håkanson.

För Stepanova är nuet fyllt av förflutet, glömt och ihågkommet. Ramen är enkel: en faster dör, författarinnan börjar rota djupare och djupare i kvarlåtenskapen. Boken propelleras fram av minnesbilder, egna och andras – av brev, vykort, familjeberättelser och angiveri-rapporter. Men *Minnen av minnet* är ingen familjekrönika, även om dessa inslag finns, i stället beskriver romanen en cirkelrörelse eller spiralrörelse där tidsandans (eller »tidsandornas«) makroperspektiv varvas med mikroskopiska nedslag i den egna släkthistorien. Resultatet blir inte plottrigt, utan både svepande och precist, tack vare Stepanovas sammanhållande blick.

Som om allt detta förtätats i henne, vilket det väl också gjort (bokens tillkomsthistoria är lång). Stepanova är poet, hon söker den exakta bilden, och finner den gång på gång.

FOTO: ANDREJ NATOTSINSKIJ

Minnen av minnet av Maria Stepanova. Översättning: Nils Håkanson. (Nirstedt/litteratur 2019).

Familjens historia är präglad av dess judiska identitet, med allt vad det innebar av masslakt och förvisning under kriget och sovjettiden. Men tiden i sig, oaktat brännugnar och bortredigerade ansikten, är också ett gapande slukhål, där människor bleknar, blir utbytbara, främmande.

Och att skriva fram de döda ur glömskan är inte oproblemiskt. Kannibalisering inte det biografiska skrivandet på de avlidna, försvarslösa och rättslösa? Stepanova för fascinerande resonemang om det aningslösa frossandet på döda själar, och om skrivandet i sig. I en talande scen försöker hon bryta igenom taggsnår på en bortglömd judisk kyrkogård, för att läsa en gravskrift som ändå säkert frätts bort av tiden. Hon

går i innerlig och intelligent dialog med författare som W.G. Sebald, Osip Mandelstam och (naturligtvis) Marcel Proust och med konstnärer i marginalen som Joseph Cornell, Francesca Woodman och Charlotte Salomon. Hon reflekterar över vad vår tids digitalisering och tumörväxande bildmassor och »selfies« gör med minnet, med vad vi minns, i jämförelse med gångna tiders sällsynta och noggrant iscensatta studioporträtt.

Hennes stil är både respektlös och avklarnad, värdig. Och ständigt står denna människa framför henne: envar, som söker kontinuitet, sammanhang, stadga i tiden – tiden som bara dånar genom henne och förvandlar framtid till förflutet. En lekball för historiska krafter, egna begränsningar och egna

ambitioner. Denna människa som liknas vid massproducerat krimskrams, utbytbara ting som får sin särart av att kantstötas, av att skadas, som de återkommande »grötdockorna« som pryder bokens framsida och är en återkommande bild i boken. Jag återkommer ständigt till det kongeniala omslaget, av Eva Wilson: *Minnen av minnet* är en storslagen betraktelse av de hekatomber av döda som fallit och alltid faller, och vi ännu icke döda med dem, i ett kölvatten av gamla nästan oigenkännliga föremål och fragment av liv.

ANDREAS LUNDBERG är översättare, förläggare och författare, som debuterade 2016 med *Storm i den pelare som bär* (Pequod). Och nu kritiker i *Ordfront* magasin.

TRE SAKER ATT INTE MISSA JUST NU

Bokampsmanifest

EN HALV MILJON lägenheter i miljonprogrammet behöver renoveras inom de närmaste åren. I stort sett alla kommer att få höjda hyror. I många fall så höga att flertalet hyresgäster kommer behöva flytta – bli renovräkta, som det heter med ett uttryck översatt från det engelskan »renoviction«. En hantering som blir alltmer populär i en allt mer avreglerad svenska bostadshyresmarknad.

I Stockholm har moderate Bostads- och fastighetsborgarrådet Dennis Wedin gett grönt ljus för att sälja kommunalt ägda hyresfastigheter inte bara till bostads-trättsföreninga, utan även till privata aktörer. Historien har visat att de som går in och köper upp i ett sånt läge mer än gärna renovräker sina hyresgäster – de tvångsdyrrenoverar och höjer sedan hyrorna kraftigt och i ett slag.

Åse Richards och Dominika Polanska har forskat och skrivit i årtal om den ökade pressen på svenska hyresgäster, och har i *Renovräkt!* (Verbal förlag) samlat vittnesmål och exempel men också handfasta tips på motstånd för den som vill kämpa för att kunna bo kvar.

FOTO: VERBAL FÖRLAG

Tusen dagar i Sverige

NÄSTA GÅNG, för det kommer tyvärr en sådan, någon grötmyndigt slår fast att integrationen inte fungerar i Sverige (»har havererat«, »är en katastrof« osv), vänligen hänvisa till utmärkta Svt-dokumentärproduktionen »Tusen dagar i Sverige«. Naturligtvis vet de som hävdar att »integrationen inte fungerar« att de spottar i tusen och åter tusen ansikten på folk som invandrat till Sverige och skött och anpassat sig alldeles förträffligt, liksom deras barn. Men kanske de inser hur hatstinna och lögnaktiga de låter om de får se de inkännande, roliga, rörande porträtten av några människor som kom till Sverige i flyktingvågen 2015 och hur de finner sig tillrätta i sitt nya, fina land, fullt av möjligheter och vänliga människor som hjälper dem på traven.

FOTO: GUSTAV AHLGREN / SVT TUSEN DAGAR

Jag ångrar av hela mitt hjärta det där jag kanske gjort

EN FAR SOM VÄLJER drogerna framför allt, men som ändå, och också, är tillräckligt »pappa« för barnen att älska och skydda. Eric Roséns självbiografiska debut går med avskalat språk rakt på väsentligheterna i en problematisk uppväxt, där obalansen i lojalitet mellan ett barn och en missbrukande förälder dras till sin spets när fadern döms till fängelse för ett mord han inte ens minns att eller om han begått. Imponerande nog klarar Rosén både att förmedla och begripliggöra sin kärlek till fadern, och visa hur fullkomligt förkastligt denne betar sig. Paradoxen får hänga där, som de ofta gör i livet, men mer sällan i fiktionen.

Jag ångrar av hela mitt hjärta det där jag kanske gjort av Eric Rosén (Natur&Kultur)

Glamorös, populär – och politisk radikalt Musikvideon är tillbaka

Inte sedan MTV:s glansdagar har popartister satsat så hårt på att filmsätta sina låtar. De politiska budskapen är ofta lika radikala som produktionerna är påkostade. I dag heter kanalen Youtube.

AV SOFIE TEDENSTAD SVEBRING

I maj 2018 la Childish Gambino upp sin musikvideo »This Is America« på Youtube. Musikvideon sågs över 12 miljoner gånger det första dygnet och har till dags dato över en halv miljard visningar. Artisten dansar och sjunger sig igenom en lagerlokal, leker förbi scener där han interagerar med skådespelare. Det är snyggt, våldsamt och skrämmande. En scen associerar till skjutningarna i en kyrka i Charleston 2015 där en rasistisk terrorist mördade nio svarta. Låten och videon är en återhållet rasande och kritisk kommentar till samtiden i USA. »Över en natt exploderade internet med entusiastiska försök till tolkningar, analytiska artiklar och rena hejarop. Det var en unik »samlar-runt-skärmen«-händelse«, skrev Rolling Stone Magazine i december 2018. Videon var inte bara kontroversiell – den var verkligen *bra*, enligt många olika röster. Dess upphovsmakare (Childish Gambino, som är Donald Glovers artistnamn, svenske producenten Ludwig Göransson och regissören Hiro Murai) har under lång tid förädlat konsten att beröra och överraska, genom musik, serier och långfilmer. Ofta med afroamerikanska människors frågor

i fokus - såsom tv-serien Atlanta och den prisbelönta actionfilmen Black Panther.

Året därpå gjorde videon Childish Gambino till den första hiphopartisten någonsin att vinna både »Song of the Year« och »Record of the Year« vid Grammygalan. Anledningen: musikvideon. Rolling Stone Magazine skrev det rakt ut: »»This Is America« är inte en av årets bästa låtar«. Men tillsammans med musikvideon blev den det. The New York Times (30 jan 2019) konstaterade att flera av de nominerade Grammyvideorna var just provocativa. Att det behövs i dag för att nå igenom bruset. Protestsånger har ju funnits i alla tider, men nu ackompanjeras de inte sällan av en riktigt påkostad musikvideo.

ETT AKTUELLT EXEMPEL är det tyska bandet Rammsteins musikvideo »Deutschland«, som släpptes i slutet av mars i år. För att få uppmärksamhet släppte bandet först en teaser med en scen som visade bandmedlemmarna i snaror, färdiga för hängning, iförda koncentrationslägerfångars randiga uniformer. Direkt kom det kritik i stil med: »De gör underhållning av förintelsen«. TT sköt ut en kort text som lyfte fram sådana

citater och den plockades upp av flera svenska medier.

Men om man läser internationella skribenter som sett hela »Deutschland« visar det sig att de flesta gör en helt annan tolkning. Bandet gör upp med sitt lands kontroversiella historia i intensiva, våldsamma och dramatiskt laddade scener, som spänner över 2000 år. Någon kallar den en komplex beskrivning av hur svårt det är att förhålla sig till sitt lands historia. Bandet är känt för att vara antiauktoritärt, och »Deutschland« är knappast ett undantag. Bland annat det faktum att bandet själva är offren som dödas i tablå efter tablå gör det svårt att tolka »Deutschland« som en nationalchauvinistisk hyllning av Tyskland och tyskarna. Men kanske är den en blinkning till Childish Gambino?

I DEN MODERNA musikvideokulturen är det helt okej och vanligt att inspireras av och klippa om eller göra en ny version av någon annans video. Så skedde med »This Is America« som gjordes till bland annat »This Is Iraq«, »This Is Sierra Leone« och den kanske allra mest uppmärksammade »This Is Nigeria« – en video som bann-

lystes av den egna regeringen. Om videons tema är tillräckligt »öppet« kan var och en läsa in sin egen kamp och göra den till sin egen. »Den blir allas vår egen protestsång mot det vi önskar och vill att den ska protestera mot«, konstaterar Philip Alfredsson och Wictor Palmgren i en kandidatuppsats om »This is America«.

Kanske är till och med »Deutschland« inspirerat av Childish Gambinos »This is America«: de är bägge problematiserande tolkningar av den egna nationen och nationalkänslan, inget ovanligt ämne i konst och litteratur – det unika med konstformen musikvideo är det stora och tunga genomslaget till en masspublik.

Kanske lyckas Rammstein sämre än Childish Gambino med att leverera ett nyanserat budskap, som Snoop Dogg när han för några år sedan sköt en Trumpliknande karaktär i en musikvideo; övertydliga bilder får kritik. Men nyansering kanske inte heller är något dem flesta förknippar Rammstein med.

REAKTIONERNA PÅ Rammsteins video berättar också att mediernas bevakning är på efterkälken. (Som musikvideofantast och skribent är det svårt att inte bli frustrerad över att längre artiklar på svenska saknas om en video som Rammsteins.) En påkostad och globalt uppmärksammas produktion av ett av Europas största rockband – och allt vi får är citerande kortartiklar från TT? Det påminner om läget för 30 år sedan, innan kulturbranschen förstod att MTV inte bara var bröligt reklamskval, och att inte musikvideon dog ut med kanalens nergång. Även om de följdes åt i kris. Vi kan inte prata om musikvideor utan att nämna MTV.

I början av 2000-talet hade MTV kämpat länge i motvind. Formatet var uttjat och kabelburen internet till hushållen gav världen en era av fildelad musik. Skivbolagen fick in mindre pengar och tidigt i besparingarna hamnade finansiering av att spela in musikvideor vid låt- och artistlanseringar till den stora MTV-maskinen som ändå hackade betänkligt.

Men bara några år senare hade många en smartphone i fickan. Både artister och fans. Artisterna började lägga upp sina

»This is America«, Childish Gambino. Regissör: Hiro Murai. Producenter: Jason Cole of Doomsday, Ibra Ake och Fam Rothstein of Wolf + Rothstein.

Psy, »Gangnam Style«.

Rammstein, »Deutschland«. Regissör: Specter Berlin.

YOUTUBE

THE POP DIASPORA OF M.I.A

egna videoklipp på Myspace och Youtube. DIY (Do It Yourself) blev en viktig del av musikvideos revansch - gör det själv och gör det bra, så når det ut. Med MTV försvann likriktning och styrning från de stora skivbolagen.

»**GANGNAM STYLE**« med den sydkoreanska artisten Psy slog alla visningsrekord på Youtube med en miljard visningar på bara några månader. Året är 2012 och musikvideon är tillbaka. Ett tag sågs Gangnam Style av mellan sju och tio miljoner människor varje dag. Den dansades och sjöngs över hela världen. Barack Obama citerade låten och FN:s generalsekreterare Ban Ki-moon hyllade den som en »kraft för världsfred«. Videon var inte politisk, men den visade att den anglosaxiska dominansen från 1990-talet var borta. Samma år släppte M.I.A. sin uppmärksammade »Bad Girls«-video med kvinnor i slöja som körde bil i Mellanöstern. Det var också året då det ryska konstnärskollektivet och punkbandet Pussy Riot filmade sig själv under ett kort protestuppträde i en kyrka i Moskva. »Punk Prayer« var den lilla aktivistens käftsmäll mot en repressiv stat. Men utan videon och dess spridning på Youtube, och efterföljande rättsskandal med fängelse-domar, hade Pussy Riot förmodligen fort-

farande varit relativt okända utanför sitt hemland.

När vi trodde att en ny, globaliserad musikvideovärld började ta form, slog en amerikansk megastjärna till. Men med hela den nya tidens frihet och edge. Ett nytt sätt att lansera sig i popvärlden etablerades när Beyoncé 2013 släppte ett visuellt album med hela 17 musikvideor utan förvarning. Där etablerade hon musikvideos återkomst med samma marknadsföringsstrategi som Childish Gambino använde senare: släpp bara en bomb rakt ut på internet. Mellanhänderna »musikbolag« och till och med »skivsläpp« var eliminerade. Nu gällde video, gratis, rätt ut till hela världen utan att säga ett pip innan.

»Punk prayer« var den lilla aktivistens käftsmäll mot en repressiv stat. Men utan videon och dess spridning på Youtube, och efterföljande rättsskandal med fängelse-domar, hade Pussy Riot förmodligen fortfarande varit relativt okända utanför sitt hemland.

År 2016 släppte Beyoncé åter ett album kompletterat med en entimmeslång video. Och det är nästan som att hon blir mer politiskt radikal ju mer känd och framgångsrik hon är. I videorna från 2016 medverkar bland andra mödrar till unga svarta män som dödas av poliser i USA. År 2018 kom videon »Apes**t« i samarbete med Jay-Z, inspelad på självaste konstmuseet Louvren i Paris. En markering av makt, och en kommentar om ras. Ingen kan väl hyra självaste Louvren för att spela in sin musikvideo? Men nu stod de där. Två svarta människor bland alla vita konstnärer. Som ett kungapar.

ÄVEN FRÅN SVERIGE finns exempel på musikvideor som tar i frågorna ras och rasism: Seinabo Sey hade bara mixade personer med i sin genombrottsmusikvideo, »Younger« (2015). »Först kände jag mig taskig, men i hur många musikvideor är inte alla vita?« sa hon till Nöjesguiden. Hon är i dag en av Sveriges största artister, och pratar i flera artiklar om just vikten av representation.

Enligt musikestetikforskaren Carol Vernallis, som gett ut flera akademiska böcker som behandlar musikvideor, är den politiska styrkan i verktyget »representation i musikvideor« på högsta nivå. Enligt henne bidrog Barack Obamas starka

koppling till populärmusik och hans onlinenärvaro starkt till hans valseger 2008. Innan valet handlade många musikvideor om att närma sig varandra mellan raser eller se varandra på ett nytt sätt. Bland annat gjorde John Legend en musikvideo till låten »Green Light«, där svarta och vita dansade tillsammans. När Obama hade svårigheter att vinna ett valdistrikt skrev artisten Will.I.Am en låt med titeln »Yes We Can« och spelade snabbt in en video med både vita och afroamerikanska kändisar, som fick stor uppmärksamhet. Barack Obama hade runt femtio videomakare anställda under kampanjen och det var svårt att veta vilka videor som kom från politiska partier och vilka som kom från musikindustrin.

MAN KAN KANSKE säga att musikvideon gått varvet runt. MTV visade från början (nästan) bara rock och få svarta människor. Alla nominerade i musikvideokategorin vid den amerikanska Grammysgalan 2019 var svarta, och gör musik som ligger nära hiphop. År 2017 gick hiphopen om rocken som den största musikgenren i USA.

Mycket annat har också förändrats sedan den en gång i popmusikvärlden så domanta tevekanalens storhetstid. Musikvideoskaparna har ojämförligt mer frihet utan kanalens censurregler och dikterade tidsformat, och dessutom handlar det sällan längre om att bilda för rask singelförsäljning. Och tekniken har förstås blivit bättre, tillgängligare och billigare. Med det digitala genombrottet kan musikvideorna se riktigt bra ut med ganska liten budget. Många musikvideoveteraner som gått över till film kommer nu tillbaka till musikvideon med djupare kunskaper i visuellt berättande.

JAG SOM SER hundratals musikvideor i veckan tycker det är både bra och roligt när musikvideor blir mer radikala, och det verkar jag inte vara ensam om. Både Grammys och Manifestgalans musikvideopris gick i år till den allt annat än glättiga, animerade musikvideon om en våldtäkt, »Rapin*«, av Jenny Wilson och animatören Gustaf Holtenäs. Seinabo Sey vann musikvideopriset på Roygalan för videon till »I Owe You Nothing« som är inspelad i Gambia,

återigen med uteslutande mörkhyade/mixade personer.

En av musikvideornas stora utmaningar är att de ofta saknar dialog. Det kan också ses som en fördel. Carol Vernallis skriver: »Kanske är audiovisuallitet sakernas naturliga tillstånd / ... / Nu med globaliseringen kan vi få ett läge där vi alla kan dela något slags gemensamt språk som audiovisuella media kan fylla« (*artikelförfattarens översättning*). Tillbaka till stumfilmen på sätt och vis.

HUR KOMMER DET SIG då att musikvideorna i vår tid så ofta har ett politiskt radikalt budskap? Dels handlar det kanske om att vi lever i en mörkare, mer politiserad, polariserad tid än det post-kalla-krigets optimistiska och delvis apolitiska (historien var ju, som bekant, »slut« där ett tag) 1990-talet. Artisterna befinner sig ofta till vänster politiskt, eller iallafall i GAL-ändan av GAL-TAN-skalan, där diverse högerpopulister och radikala chauvinister över hela världen, med Donald Trump i spetsen, befinner sig i den andra. Nyss bestämde kanaler och skivbolag mer, att det i dag är närmare mellan artist och publik med digital teknik för inspelning och uppspelning (Youtube, Soundcloud med flera) kanske också spelar roll i sammanhanget.

Musikvideorna är en konstform där det är mycket nära mellan artist och publik. Vi ska titta noga och göra vår egen tolkning. Musikvideor är korta och tål därför att ses flera gånger. Då upptäcker man ofta en kaskad av blinkningar och referenser till historiska såväl som aktuella händelser. Mycket kan sägas på kort tid. Det borde ligga i såväl journalisters som politikernas och andras intresse att ta del av.

Det radikala är snart mainstream. Fast samtidigt: Långt ifrån innehållslöst, och samtidigt når det ut till miljardpublik. Den som underskattar musikvideons starka kraft och dess politiska betydelse och makt är hopplöst på efterkälken.

SOFIE TEDENSTAD SVEBRING har filmtutbildning från Katrinebergs och Biskops Arnö folkhögskolor samt journalistik- och multimediautbildning från Södertörns högskola. Hon driver sajten Musikvideoportalen och skriver om musikvideor för bland andra HYMN och Musikvideotoppen.

KÄLLOR:

Är det här Amerika? En kvalitativ studie om musikvideon »This is America« och dess plats i den samhälleliga kontexten (Philip Alfredsson & Wiktor Palmgren, 2019, Karlstads universitet)

Musikvideos emotionella påverkan på publiken - En undersökning om hur rörlig bild kan bidra till budskapet i en låt (Amanda Wilhelmsson & Alexandra Sannarum, 2018, Högskolan Dalarna)

Different in Hip-hop - A Study on Childish Gambino Identity Creation (Tim Junkers & Adal Langari, 2017, Luleå Tekniska Universitet)

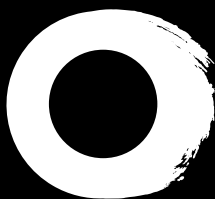
Unruly Media: YouTube, Music Video, and the New Digital Cinema (Carol Vernallis, 2013)

A Good Music Video Can Get You a Grammy Nomination (Rolling Stone Magazine, 7 dec 2018)

For Innovation at the Grammys, Look at the Best Music Video Category (The New York Times, 30 jan 2019)

Seinabo Sey sprider sina vingar (Nöjesguiden #3, 2015)

Tre år som regissör - nu prisas Sheila Johansson som Sveriges främsta (Resumé, 13 okt 2018)

Pelle Andersson:

När sorgens fågel bygger bo

SORGEN REDER SIG ETT BO i våra hjärtan. Boet byggs av hagtornskvistar och det river och smärtar. Men med tiden så slipas taggarna av och boet ligger där, ungarna flyger ut och river upp hål i molnen, solen bryter igenom.

Men boet ligger kvar där.

Det försvinner aldrig. Nya sorger kläcks. Nya ungar flyger ut. Så går det på.

Vissa låtsas inte om boet, andra sliter ned det. Kastar det på elden. Men snart byggs det där igen. Det är så bara. Vi får leva med det. Tänka att sorgen är med oss. Låt boet vara. Låt nya sorger kläckas, se de trasa sönder molnen.

Låt sorgens fåglar flyga.

Låt dun och fjädrar vara. Varje ny sorg blir kanske inte lättare att bära, men de ska ju ändå bo där, alla våra sorger, all vår smärta.

Så har jag tänkt. Så har jag levt, inte ständigt beredd, bara van vid smärtan.

Men i mitt fall är det smärtan efter en far som byggde sig det första boet i ett litet pojkhjärta.

Vet inte om mitt hjärta skulle kunna rymma ett bo som redes för sorgen av något av mina barn. Vågar knappt ens tänka tanken.

Tänker nu efter att ha arbetat med Lasse Bergs bok *Ändå inte försvunnen*, som handlar om Lasses och hans fru Ingrids förlust av och sorg efter dottern Linda, att jag ändå kanske kan klara det. I alla fall att skänka det en tanke.

Kanske är hjärtat så pass starkt, rymligt. Kanske skulle det bo som sorgen efter min far, min bästa vän, mina fastrar, min frus mormor och några andra nära vänner redde, redde om och byggde starkt ändå kanske kunna klara även förlusten av ett barn.

Lasse Bergs berättelse är förstås djupt personlig och visar att varje sorg är helt och hållet unik. Det handlar om vem man är just i den stunden, vilka som finns runt omkring och att man förstår att varje människa hanterar sin sorg som just den människan väljer att hantera sorgen.

Den är din. Och den är din för alltid. Den utvecklas precis som du. Blir starkare och svagare i perioder – påminner kanske om ett EKG eller vänskap eller livet själv.

Men det är faktiskt en tröst i det. Den är precis som du inte lik någon annan. Men den har alltid funnits. Det förstår man om man läser Lasse Bergs bok. Sorgen, precis som trösten, kärleken och saknaden – är något vi fått för att vi också behöver varandra. Sorgen är ett slags bevis på att vi är sociala och solidariska djur.

För det är ju så. Kärleken har vi fått för att vi är ganska svaga, sårbara djur i en värld full av hotfulla, snabba och blodtörstiga rovdjur. Vi föds nakna och hungriga. Och vore inget om inte de andra, de som kom före oss, inte älskade oss. Tog hand om oss. Födde upp oss och lärde oss allt.

Men om inte detta fantastiska som vi kallar kärlek – som är det hjärta där sorgens bo reds – inte fanns. Det som skapar solidaritet och gemenskap – så skulle vi inte heller känna sorg. Sorgen är det som händer för att vi känner kärlek. Och när sorgens fågel bygger sina bon, så finns det oftast någon som tröstar, värmer och ger.

Det har jag tänkt när jag jobbat med Lasse Bergs bok om det svåraste i livet. Men jag tänkte det speciellt när han skrev: »Sorgen är själva förutsättningen för den djupa lyckan«. Ta in det. Låt det också bygga redet.

Betrakta sedan fåglarna som trasar sönder molnen. Se solen bryta fram – och tänk: De är inte försvunna. De bor där i ditt hjärta. Sorgerna.

FOTO: JAN-ÅKE ERIKSSON

PELLE ANDERSSON är VD och förläggare på Ordfront förlag

SPECIALERBJUDANDE TILL ORDFRONTS MEDLEMMAR

Ändå inte försvunnen

– om sorg, tröst och att vara människa

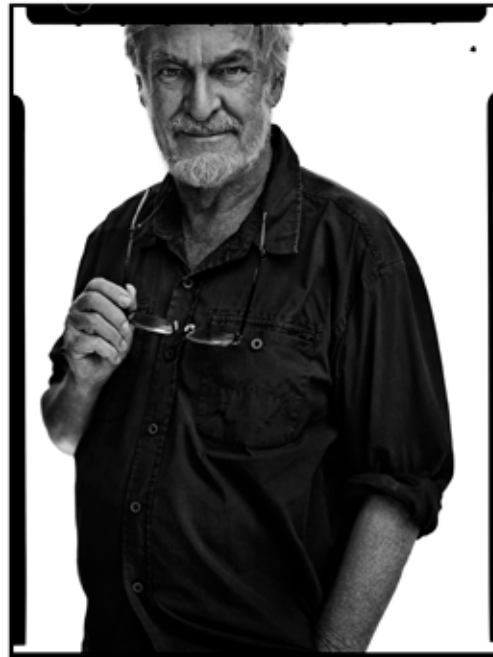

FOTO: THRON ULLBERG

FÖRFATTAREN LASSE BERG och hans fru Ingrid var ute och reste i Sydafrika när de fick telefonsamtalet som fullständigt raserade deras tillvaro. Dottern Linda, 34 år gammal, hade just förblött i parets lägenhet efter en fullständigt osannolik olycka. Efteråt kunde Lasse inte skriva en rad. Men två år senare, när Ingrid reste bort, satte sig Lasse vid datorn igen. Sorgens fördämnningar rämnade, skrivandet gick inte att stoppa och sommaren 2018 fanns plötsligt boken där.

Ändå inte försvunnen är Lasse Bergs nedstigning i sorgen – djupt personlig och ändå allmängiltig. Här får vi följa honom när han, genom minnet av Linda, försöker ta sig ige-

nom det värsta en förälder kan råka ut för. Men det är också en typisk Lasse Berg-bok där han angriper sitt ämne genom att söka i människans ursprung. Att älska, mista, sörja och trösta kanske är det detta som gör oss mänskliga?

Lasse Berg har i decennier beskrivit världen för oss i böcker, tv-filmer, reportage och radioprogram. Han är hedersdoktor vid Lunds universitet och en uppskattad berättare och sommarpratare. Hans Kalahari-serie om människans ursprung har sålt i nästan 100 000 exemplar. 2011 blev han nominerad till Augustpriset för sin bok *Skymningssång i Kalahari*.

SOM ORDFRONTMEDLEM

kan du köpa *Ändå inte försvunnen* till specialpriset 185 kr inkl frakt. Mejla din adress och telefonnummer till forlagsassistent@ordfrontforlag.se och skriv »Ordfrontmedlem + Ändå inte försvunnen« i ämnesraden så skickas boken till dig inom några dagar. Det går även bra att beställa via post: Order, Ordfront förlag, Box 17506, 118 91 Stockholm.

Mer läsning från Ordfront förlag:

Arctic express

En spänningsroman som bygger på en verklig militär mörkläggning av omständigheterna kring det passagerarplan som kraschade i norska Barents hav på 80-talet och dödade alla ombord. Det är den fjärde fristående boken i serien om Anna Magnusson.

Lars Pettersson är författare och filmare. Hans debutroman *Kautokeino, en blodig kniv* belönades med Svenska Deckarakademiens debutantpris 2012.

Minoritetsorkestern

Chigozie Obioma hyllades över hela världen för sin sensationella debut *Fiskarmännen* som nominerades till Booker-priset 2015. Nu är han tillbaka med en ödesmättad Romeo och Julia-historia om en fattig bondpojke och den passionerade kärlek som förändrar hans liv.

Minoritetsorkestern är en drabbande berättelse om passion, uppoffringar och mänsklig dumdriftighet.

Chigozie Obioma är född i Nigeria men är numera bosatt i USA och är professor i litteratur och kreativt skrivande på University of Nebraska-Lincoln.

Vår och sommar i all ära. Här kommer ett par höstliga tips för den skriv- och kursbenägne:

Kurs i reportageskrivande

Med 20 år i yrket har Ordfront magasins chefredaktör Johan Berggren skrivit, läst och »redaktörat« fler reportage än han kan minnas. På hans uppskattade reportageskrivarkurs lär vi oss reportaget från ax till limpa: från idé, research och intervjutekniker till kreativ framställning i text. I kursen ingår såväl hemuppgifter som teori varvat med praktiska övningar. Allt detta under fyra intensiva kvällar med start i september.

Håll utkik i Ordfronts sociala mediekonaler samt på ordfront.se för exakta kursdatum och ytterligare information.

Kursavgiften är 2500 kr, och 2000 kr för dig som är medlem i Ordfront. Inte medlem än? Läs mer ordfront.se.

Om du vill skicka in en intresseanmälan redan nu, så går det dock bra att göra det på info@ordfront.se.

Röster från tidigare kursdeltagare:

»Kursen var fantastisk på alla sätt! Framför allt uppskattade jag alla humoristiska exempel, raka vittnesmål från journalistbranchen och denna ständiga uppmuntran till god, objektiv journalistik.« PJ

»Johan är mycket bra som ledare, både pedagogisk och med mycket erfarenhet av reportage. Kunde ibland bli lite »dramatisk«, hittade på tuffa ingresser och så. Det tycker jag var bra.«ES

Kurs i romanskrivande

I höst är Ordfronts grundkurs i roman- och novellskrivande tillbaka. I vanlig ordning kommer den att hållas av Sören Bondeson, som haft elever som Jens Lapidus och Åsa Larsson. Antalet platser är begränsat, och det är först till kvarn som gäller.

I Ordfronts och Sören Bondesons grundkurs i roman- och novellskrivande får deltagarna lära sig de hantverksmässiga och konstnärliga grunderna i att skriva skönlitterärt. Elevernas texter står i centrum och diskuteras utifrån frågeställningar som: Finns det något du kan förbättra? Fungerar dialogen och perspektivet? Blir personerna levande i texten? Hur gör man för att komma vidare i texten?

Varje lektion inleds med en kortare föreläsning som tar upp följande: Metoder vid skrivande, olika berättarperspektiv, person- och miljögestaltning, att skriva dialoger, utveckling av språkkänsla, att lära sig tänka i scener, textstruktur, hur man lägger upp en längre text samt berättarteknik.

Kursen passar dig som vill skriva roman, kriminalroman och noveller.

Vi kommer att hålla en kvällskurs och en helgkurs. Kvällskursen kommer att starta tisdagen den 3 september och följs sedan av ytterligare nio kurstillfällen i den 10/9, 17/9, 24/9, 1/10, 8/10, 15/10, 22/10, 29/10 samt den 5/11, medan helgkursen har förlagts till den 12 - 13 oktober samt 26 - 27 oktober.

För anmälan till denna kurs - se ordfront.se.

Plats: Karlbergsvägen 66A i Stockholm.

Pris: 5000 kr (4.800 kr om du är medlem i Ordfront). I kursavgiften ingår även Sören Bondesons bok *Konsten att döda*.

Ordfront firar 50 år på Färgfabriken

ORDFRONT
50 år

Den 25 maj bjuder föreningen Ordfront och Ordfront förlag in till jubileumsfest på Färgfabriken i Stockholm. Detta med anledning av att det i år är 50 år sedan som en samling unga studenter ur 68-generationen intog ett nedlagt rökeri på Södermalm med ambitionen att göra skillnad. Resten är, som det heter, historia. Med och firar är dessutom tidningen Galago samt Ordfront magasin, som fyller 40 respektive 30 år.

Under kvällen uppträder Cecilia Thorngren tillsammans med Jesper Lindgren och Claes von Heijne (Eldkvarn) samt supergruppen Södra Sverige, som med sin furiösa cocktail av punknerv och Mattias Alkbergs socialrealistiska patos, kommer göra allt för att spela skjortan av världens alla orättvisor. Innan, mellan och efter dessa akter kommer dessutom Ordfront-författare och andra medarbetare att härska i DJ-båset.

Det här är festen för alla som vill fira att Ordfront existerat i ett halvt sekel- författare, skribenter, grundare, medarbetare, medlemmar, men också för de som bara vill gå på en fantastisk fest.

Dörrarna öppnar klockan 19 och stänger klockan 01. De 100 första medlemmarna som löser entrébiljett betalar 150 kronor. Då ingår, förutom inträdet, även en valfri dryck. Deadline för detta erbjudande är den 15 maj. Därefter kostar biljetterna 300 kronor. För anmälan skicka ett mail till info@ordfront.se. Märk mailet »Ordfrontfesten«.

Är du inte medlem ännu? För var tionde person som tecknar nytt medlemskap i föreningen Ordfront erbjuder vi en gratisbiljett till festen. Deadline för detta erbjudande är även det den 15 maj.

Självklart är du välkommen även om du inte är medlem.

Åldersgräns: 18 år. Övre gräns: Ingen.

Mer info i våra sociala mediekonaler samt på vår hemsida under våren!

FOTO: PER KRISTIANSEN

HALLÅ DÄR, MAGNUS OLSVE,

vikarierande föreningskommunikatör och administratör på föreningen Ordfront.

Vem är du?

– Mitt namn är Magnus Olsve, och jag vikarierar som föreningskommunikatör och administratör på föreningen Ordfront sedan den 4 februari i år. I grunden är jag journalist och har bland annat en examen från masterprogrammet i journalistik vid JMK i Stockholm.

Vad gjorde du innan du började jobba på Ordfront?

– Innan mitt vikariat på Ordfront arbetade jag med supportrar och kommunikation för den då allsvenska fotbollsklubben Dalkurd FF. För mig var steget från Dalkurd till Ordfront naturligt då båda värnar om människan. Dalkurd är nämligen, precis som Ordfront, en förening som alltid gjort sak av det sociala och samhälleliga ansvaret.

Varför är det viktigt för dig att verka i sådana här sammanhang?

– Det ligger i mitt DNA. Vi måste bli bättre på att lyfta blicken mot vår omgivning. När jag var på väg till jobbet för en tid sedan stötte jag på en hjälplös kvinna i rullstol. Hon ropade på hjälp ett hundratal meter från en stor matbutik nära Odenplan. Det enda hon önskade var att få ett handtag med att ta sig in i värmen. Av frustrationen i hennes röst att döma hade hon suttit där ett tag. I periferin stressade folk omkring för att hinna göra sig förtjänta av dagens nio-till-fem-deg. Listan kan göras lång. Det här är bara ett av många exempel på att vår tidsålder är för våldsam för sitt eget bästa. Något som möjligen är aningen mer tydligt i större städer än på landsbygden.

Kan du berätta mer om din journalistiska bana?

– De senaste åren har jag, utöver redaktionella vikariat, frilansat som framförallt musik- och kulturskribent. Gärna med en koppling till integration och migration samt i form av personliga porträtt av unga människor som flytt från rena helveten. Men som efter mycket möda hittat en fristad i Sverige.

Har du något annat spännande på lut?

– Jag tycker att alla ska bege sig till Färgfabriken i Liljeholmen den 25 maj i samband med att Ordfront firar 50 år. Vi kommer att bjuda på filmvisning, fotoutställning och uppträdanden av bland annat Södra Sverige. Ett band som i avdelningen socialt ansvar sticker ut från mängden. Dessutom kommer jag själv att göra ett gästspel i DJ-båset. Förvänta dig en stark uppställning rare grooves, northern soul, Motown och hisnande medborgarrätts-funk.

FOTO: SARA SPUTNES

Motto (inspirerat av Alf Robertson):

»Jag är en snaps på en farstubro i västra Jämtland. En dammig lupin i en dikeskant mellan Voxna och Kårböle. Jag är älv mötet i Gagnefs kommun. En sommarflirt runt Möllevången i juli och ett tappert kämpande division 5-gång på en fotbollsvall i en avfolkad del av Smålands inland. Jag är en mosbricka på Hisingen och en Chicken Tikka Masala i Hornstull. Jag är sju olika sorters språk på torget i Rinkeby. Ett ödsligt Folkets Hus i en avkrok i Värmland. Jag är ett ålderdomshem i skymningen och ett litet barns tindrande ögon på julafton. Jag är en afghansk pojke som sett sin pappa bli tagen av talibaner på gränsen till Pakistan. Jag är en välkommande tillflykts-ort och en barmhärtig samarit. Jag är mitt land, och ditt land. Jag är Sverige i vår samtid, och förbannat stolt över det.«

Påminnelse om Föreningen Ordfronts årsstämma den 8 juni

DEN 8 JUNI kallar Föreningen Ordfront till årsstämma. Detta är ett utmärkt tillfälle för dig som medlem att göra din röst hörd och samtidigt träffa människor som jobbar inom föreningen.

Stämman kommer att hållas i föreningen Ordfronts lokaler på Karlbergsvägen 66 A i Stockholm mellan klockan 10 och 14 nämnda datum.

Anmälan görs via mejl till info@ordfront.se senast den 25 maj.

Mer info kommer under våren.

Varmt välkommen!

Följ oss på Instagram
[foreningen_ordfront](https://www.instagram.com/foreningen_ordfront)

Twitter
[@ForeningenO](https://twitter.com/ForeningenO)

Facebook
[Föreningen Ordfront](https://www.facebook.com/ForeningenO)

HALLÅ DÄR ...

MAJ LIS JONSSON,

modell för Mänskliga Rättighetsdagarnas temabild.

Du är aktiv i föreningen Tantpatrullen, som arbetar för höjda pensioner för äldre kvinnor. Vad gör ni för att lyfta frågorna?

– I Tantpatrullen är vi ungefär femhundra medlemmar. Vi är en aktionsgrupp som brukar demonstrera en gång i veckan på Mynttorget. Vi skanderar och ropar ut våra paroller, till exempel »gammal tant behöver större slant«. I föreningen står vi för att vi är äldre, och tillsammans försöker vi göra någonting åt begreppet tant. Tanter är inte alltid så lydiga och snälla, utan vi bråkar, för nu har vi en viktig fråga att bråka om.

På vilket sätt skulle du säga att föreningens frågor hänger ihop med årets tema?

– Det är absolut så att rätten till hälsa väldigt lätt kan kopplas till det vi kämpar för i Tantpatrullen. Bara det att ständigt ha en oro över hur man ska klara sig och snåla på allt som skulle göra att livet vore mycket roligare och bättre. Att ha en låg pension påverkar kvinnors hälsa otroligt mycket.

Under MR-dagarna arrangeras runt 150 programpunkter, och ett 80-tal utställare kommer att finnas på plats. Biljetter finns att köpa på www.mrdagarna.se. Fram till den 30 juni är det dessutom 30 % rabatt på biljettpriserna.

Tantpatrullen kommer att medverka på Mänskliga Rättighetsdagarna som äger rum på Linköping Konsert & Kongress den 14-16 november. Föreningen arrangerar ett miniseminarium om äldre kvinnors hälsa och låga pensioner. Bilden illustrerar »Rätten till hälsa«, som är temat för årets forum.

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETSDAGARNA 2019

»Att ha en låg pension påverkar kvinnors hälsa otroligt mycket«

Tema: Rätten till hälsa
Linköping Konsert & Kongress 14-16 november

FOTO: ELLIOTELLIOT

ORDFRONT magasin ÄR TILLBAKA VID MIDSOMMAR med

Nicaragua. De forna frihetskämparna har blivit dagens diktatorer. Erik Halkjaer från landet som en gång var den västerländska vänsterns favorit

Kampen för **Truckstop Alaska.**
Vem får plats i det nya Göteborg?

Moderna mäns **maktmetoder**: Härskartekniker 2.0

GLÖM INTE att ge bort ett år med Ordfront magasin till någon du tycker om.

Bli medlem i Ordfront eller prova tre nummer av Ordfront magasin!

Ett år kostar 490:- (290:- för den som är under 25 år)
Tre nummer av Ordfront magasin kostar 129:-

Fyll i talongen så får du ett medlemsbjudande med posten.
Eller gå in på www.ordfront.se och bli medlem direkt.

- Ja, jag vill bli medlem i Ordfront, skicka ett medlemsbjudande.
- Ja, jag vill prova tre nummer av Ordfront magasin för 129 kronor.

NAMN _____

FÖDELSEÅR _____

ADRESS _____

POSTNR & ORT _____

E-POST/TEL _____

I medlemskapet ingår en årsprenumerat på Ordfront magasin, två välkomstböcker, rabatter på evenemang och kurser, samt möjlighet till engagemang i någon av våra lokal-föreningar. Att vara medlem i föreningen Ordfront innebär också att stödja ett viktigt alternativ i svenskt samhälls- och kulturliv.

KAN SKICKAS
OFRANKERAT
INOM SVERIGE.
ORDFRONT
BETALAR PORTOT

TILL:
Föreningen Ordfront
Svarspost 20626625
110 06 Stockholm

Lobbyister i EU försämrar klimatet. Nu är det du som kan ändra mandatet.

t

När började allting bara handla om vinst? När slutade miljön ha ett värde? När vann vi valfriheten att välja mellan 30 olika olivoljor men förlorade makten över **demokratin**?

EU har under lång tid stärkt en utveckling där kortsiktiga ekonomiska mål fått förtur framför klimat och medmännisklighet – **Vi vill annorlunda.**

Vi vill att EU går från bromskloss till pådrivare i den samhällsomställning som nu är helt nödvändig – och då krävs reformer. Vi vill skapa budgetregler för klimatet, låta minskade utsläpp bli målet för handelspolitiken och göra EU drivande i kampen mot skatteflykt.

Vi vill bygga ett EU där alla räknas. Ska du med?

Partiet Vändpunkt

